

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

VII B 35992 *γ*

9

Salonska knjižnica

== IX. ==

JACQUES DAMOUR.

NAIS MICOULIN.

Dve noveli.

== Spisal Emil Zola ==

V GORICI 1909.

Tiskala in založila »Goriška Tiskarna« A Gabršček.

+ VII Bg 35992

VII B 35992 g

D 428/1957

IN = 395700428

Jacques Damour.

Novela.

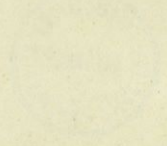
Francoski spisal Emil Zola.

Jacques Dainoff

Novels

Travels, 1840-1841

I.

Ko je zrl Jacques Damour tam doli v Noumeji na pusto morsko obzorje, se mu je včasih zazdelo, kakor da bi gledal na njem vso svojo zgodovino: trpljenje med oblego Pariza, divjanje komune in naposled tisti udarec, ki ga je iztrgal in vrgel tako daleč, pobitega, na pol umorjenega. Slika spominov, ki so ga naslajali in navdajali z ginjenostjo, pa ni bila čista in jasna, temveč težko prežvekovanje zatemnelega uma, vračajočega se radovoljno k dejstvu, stoječim v ostrih obrih sredi razvalin ostale prošlosti.

V svojem šestindvajsetem letu se je bil Jacques poročil s Felicijo, lepim, velikim osemnajstletnim dekletom, nečakinjo trgovke z zelenjavami, ki mu je oddajala sobo v najem. On je bil kovinski rezbar in je služil do dvanajst frankov na dan; ona je bila izprva šivilja, ko pa sta naglo

dobila sinka, je jedva mogla obenem do-
jiti njega in opravljati gospodinjstvo. Ev-
gen je brhko rastel. Čez devet let mu je
sledila deklica, Lujiza, ki pa je bila dolgo
časa tako bolehná, da so izdali lep denar
za zdravnike in zdravila. Navzlic temu
obitelj ni bila nesrečna. Res je Damour
tuintam ponedeljek zalenaril; a vedel se
je pametno, šel spat, kadar se je preveč
napil, in se vrnil drugi dan na delo, ošte-
vâje se sam, da je malopridnež. Kakor
hitro je bilo Evghenu dvanajst let, je mo-
ral delati tudi on. Fante se je bil jedva
naučil čitati in pisati, ko je skrbel že sam
za svoj kruh. Snagoljubna Felicija je vo-
dila kot spretna in pametna žena gospo-
dinjstvo, nemara nekoliko skopo, kuhala je
raje zelenjavo nego meso, da je mogla
spravljati beliče za slabe čase. To je bila
najboljša doba njih življenja. Njihovo sta-
novanje v Menilmontantu, rue des Envier-
ges, je imelo tri sobe: očetovo in materi-
no, Evghenovo in obednico, kjer je bila
nameščena delavnica; ne vštévši kuhinje
in sobice za Lujizo. Bilo je v majhni
zgradbi zadej na dvorišču; vendar pa jim
ni manjkalo zraka, ker njih okna so se od-

pirala na skladišče za gradivo podrtilih hiš, kamor so od zore do mraka prihajali vozovi odlagati kupe ruševin in starih deská.

Ob izbruhu vojne je bilo ravno deset let, odkar so bivali Damourjevi v svojem stanovanju. Dasi se je pomikala Felicija v štirideseto, vendar je bila še vedno mlada, nekoliko odebelela, okroglih ram in beder, skratka, izmed lepih žensk tistega dela mesta. Nasprotno pa je bil Jacques kaj shujšal in osmerica let, ki ju je ločila, ga je delala že starega ob njeni strani. Lujiza, tačas že oteta nevarnosti, a še vedno rahlega zdravja, je bila suhljata deklica, vsa podobna očetu, dočim je kazal devetnajstletni Evgen materina široka pleča in visoki stas. Živeli so v tesni družnosti, izvzemši nekatere ponedeljke, ko sta se oče in sin mudila po vinarnah. Felicija se je ob takih prilikah srdila, nevoljna nad zapravljenimi soldi. Parkrat so se tudi stopli, a brez hudih posledic; le vino je bilo krivo prepira, sicer ni bilo v hiši vzornejše rodbine: stavili so jih drugim za zgled in jih priporočevali v posnemanje. Ko so korakali Prusi nad Pariz, so imeli Damourjevi nad tisoč frankov v hra-

nilnici, gotovo lepo svoto za delavsko dvojico, ki je vzgojila dvoje otrok.

Prvi meseci oblege torej niso bili posebno hudi. V obednici, kjer je počivalo orodje, so jedli še hleb in meso. Damourju je bilo celo mogoče, da je iz usmiljenja do njegove revščine tuitam povabil k večerji soseda, dolgina, stavbenega slikarja z imenom Berru, ki je umiral glada; in tako je prišlo kmalu, da je začel prihajati tovariš opoldne in zvečer. Bil je šaljivec, ki je vedel vselej kaj za smeh, tako da je razorožil celo Felicijo, čeprav je začetka z nemirom in nevoljo zrla na njegova široka usta, ko so požirala najboljše grižljeje. Zvečer so igrali in udarjali po Prusih. Berru kot domoljub je razlagal, da bi morali izkopati podzemeljske rove tja do njihovih baterij pri Chatillonu in Montretontu ter jih pognati v zrak. Zatem se je spravljal nad vlado, tolpo strahopetcev, ki je hotela odpreti Bismarcku Pariz, da spravi Henrika V. na prestol. Zmigoval je z ramami nad to ljudovlado izdajalcev. Ah, ljudovlada! Z obema komolcema na mizi in kratko pipico v ustih je razlagal Damourju vlado po svojem okusu: vsi naj

bi bili bratje, vsi svobodni, vsi bogati, pod vsesplošno vlado pravice in enakosti med nizkimi in visokimi.

»Kakor leta 93.«, je dodajal polnevedoma s trdnim prepričanjem.

Damour je ostajal resen in zamišljen. Tudi on je bil republikanec, ker je že od zibelke slišal govoriti okrog sebe, da bo ljudovlada nekega dne zmagoslavje delavca in vir obče sreče. Ni pa imel gotovega nazora o načinu, kako naj se vse zgodi. Zato je pozorno poslušal Berruja, pritrjuje mu sam pri sebi, da dobro modruje in da bo res enkrat ljudovlada, kakoršno prerokuje. Oduševljeval se je, v trdnem prepričanju, da če bi bil ves Pariz, možje, ženske in otroci, korakal nad Versailles ob petju marzeljeze, bi bili lahko vrgli Pruse nazaj, podali roko deželanom in ustanovili vlado ljudstva, ki naj bi plačevala rento vsakemu državljanu.

»Pazi«, je ponavljala Felicija, polna nezaupnosti, »slab konec vzame tvoj Berru. Krmi ga, ako te veseli, a pusti ga, naj si gre sam razbijat glavo«.

Tudi ona je želela ljudovlade. Leta 48. je bi njen oče padel na barikadah. To-

da ta spomin jej je bistril pamet, mesto da bi jo slepil. Večkrat je rekla, da bi na mestu ljudstva vedela, kako prisiliti vlado k pravičnosti: vedla bi se, kakor se spodobi. Berrujevi govori so jo nevoljili in plašili, ker so se jej dozdevali nepošteni. Opažala je, da se Damour izpreminja, kaže navade in rabi besede, ki jej niso ugažale. Vznemirjalo pa jo je tudi razvneto in mračno lice njenega sina Evgena, kadar je poslušal Berruja. Zvečer, ko je Lujiza zadremala ob mizi, je držal Evgen roke križem, počasi srkal kozarec žganja in brez besed upiral oči v slikarja, ki je prinašal iz Pariza vedno kako nenavadno vest o izdajstvu: kako dajajo Bonapartisti raz Montmartre Prusom znamenja in kako so potopili v Seino cele vreče moke in sodce smodnika, da spravijo prestolnico tem preje v sovražne roke.

»To so lepe reči!« je govorila Felicija sinu, kadar se je Berru vendar že enkrat odpravil. »Glej, da ti ne zmeša pameti, saj veš, da laže.«

»Vem, kar vem«, je odgovarjal Evgen z ljuto kretnjo.

Proti sredi grudna so Damourjevim pošli njihovi prihranki. Za vsako uro so prerokovali poraz Prusov na deželi ali zmagovit izpad, ki končno otme Pariz; zato rodbina izprva ni bila v strahu, nadejaje se, da se delo spet začne. Felicija je delala čudeže: živeli so iz dneva v dan od tistega črnega kruha oblegancev, ki ga samo mala Lujiza ni mogla prebavljati. Takrat sta prišla Damour in Evgen z vsem ob pamet, kakor se je izražala mati. Brezdelna od zore do mraka, odvajena navadnega življenja in lenih rok, odkar sta bila odložila orodje, sta živela v bolestnih in razjarjenih domišljijah, polnih čudnih in krvavih prikazni. Res sta oba dva vstopila v eno izmed stotnij, čakajočih boja; toda njuna stotnija z mnogimi drugimi vred niti ni zapustila utrd, temveč je ostala nastanjena na mestu, kjer je moštvo po cele dneve kvartalo in popivalo. Tukaj se je Damourju ob praznem želodcu stiskalo srce v zavesti revščine, ki je vladala doma; tukaj je, poslušaje vsakovrstne novice, prišel do spoznanja, da je vlada zaprisegla ljudstvu pogin, hoteča se polastiti republike. Prav je imel

Berru; vsi so že vedeli, da čaka Henrik V. v Saint-Germainu, v majhni hišici, nad katero vihra bela zastava. Toda to je moralo nehati. Ne bo dolgo, in postrelé jih, te divjake, ki izpostavljajo delavce gladu in bombam, samo da bi napravili prostora za plemenitaše in za pape. Ko sta se Damour in Evgen vračala domov, mrzlična od brezumja, ki je vladalo zunaj, nista govorila o ničemur več, kakor o uboju in krvoprelitju, in to vpričo Felicije, ki je bleda in nema stregla mali Lujizi, oboleli zbog slabe hrane.

In vendar je napočil konec oblege, sklenilo se je premirje in Prusi so defilirali na Champs-Élysées. V Rue des Évierges so jedli bel kruh, ki ga je bila Felicija prinesla iz Saint-Denisa. Toda obed je bil žalosten. Evgen, ki je bil šel gledat Pruse, je pripovedoval podrobnosti, dočim je Damour mahal z vilicami in srdito kričal, da bi bili morali obglaviti vse vojskovodje. Felicija se je raztogotila in mu vzela vilice iz rok. Naslednje dni, ko se delo le še ni pričelo, je sklenil poizkusiti na svoj račun: imel je nekaj ulitih kosov svečnikov, ki jih je hotel izvršiti, v nadi,

da jih spravi v denar. Evgen, ki mu srce ni dalo ostati mirnemu, je pustil delo prvo uro po začetku. Berru je bil takoj po premirju izginil: nedvomno je izsledil kje boljše mizo, da ga je redila. Nekega jutra pa se je prikazal silno živahne volje in povedal zgodbo o montmartrskih topovih. Barikade so se dvigale vsepovsod, vendar že enkrat se je bližalo zmagoslavje ljudstva, in Berru je prihajal po Damourja, češ, da morajo biti vsi dobri državljani na svojih mestih. Damour je pustil svoje delo, ne mené se za prepadeno lice Felicije. To je bila komuna.

Zatem so se odigravali suščevi in dnevi malega in velikega travna. Kadar je bil Damour truden in ga je žena prosila, naj ostane doma, je odgovarjal:

»Pa mojih trideset soldov? Kdo nam da kruha?«

Felicija je povešala glavo. Živel so zgolj od pičle plače očeta in sina, vsak po trideset soldov, ki sta jih dobivala kot vojaka narodne straže, in včasih še vina in slanega mesa po vrh. Sicer pa je bil Damour prepričan o svoji pravici; streljal je na Versailles, kakor bi bil streljal na Pru-

se, uverjen, da rešuje ljudovlado in zagotavlja srečo naroda. Po trudu in revščini za časa oblege ga je sedaj divjanje državljanske vojne ogrinjalo z morečimi izmišljotinami o trinoštvu, proti kateremu se je boril kot nepoznan junak, odločen umreti kot branitelj svobode. Ni se spuščal v teoretične zapletke komunistovske ideje. V njegovih očeh je bila komuna prosto obljubljena zlata doba in začetek splošnega blaženstva; pri tem pa je s še večjo zagrizenostjo veroval, da tam nekje v Saint-Germainu ali Versaillu čaka kralj, ki hoče vpeljati inkvizicijo in predprave plemenitašev, kakor hitro ga spuste v Pariz. Doma ni bil zmožen poteptati žuželko; na prednjih stražah pa je podiral orožnike, ne da bi ga pekla vest. Kadar se je vrnil domov, spehan in začrnel od znoja in smodnika, je ostajal po cele ure pri mali Lujizi in poslušal njeno dihanje. Felicija ga ni več poizkušala zadrževati; z mirnostjo sluteče ženske je čakala konca vseh teh zmešnjav.

Nekega dne pa si je vendar upala pripomniti, da ta dolgi zlodej Berru, ki tlikanj kriči, ni tako neumen, da bi se na-

stavljaj krogljam. Njegovi spretnosti se je posrečilo dobiti dobro službico v intendanci; a kadar je prišel na obisk, v uniformi s perjanico in našitki, mu to ni brnilo, poveličevati Damourjeve nazore v govorih, kako da treba postreliti ministre, zbornico in skratka vso druhal, kadar jih pojdejo zajet v Versailles.

»Čemu ne gre sam, mesto da priganja druge?« je ugovarjala Felicija.

Toda Damour je menil:

»Molči! Kar delam, je moja dolžnost. Tem slabše za tiste, ki ne opravljajo svoje!«

Nekega jutra proti koncu malega travna so prinesli v Rue des Envierges Evgena na nosilnicah. Pri Moulineaux ga je bila zadela krogla v sredo prs. Izdihnil je na stopnicah, ko so ga nesli navzgor. Ko je prišel zvečer Damour domov, je našel Felicijo molčečo ob sinovem truplu. Udarec je bil strašen: zgrudil se je na tla, ona pa ga je pustila ihteti, naslanjajočega se k zidu, ne da bi izpregovorila; ako bi bila mogla izustiti besedo, bila bi vzkliknila: »Ti si kriv!« Vrata v Lujizino spalnico je bila zaprla in si ni upala delati šu-

ma, da ne bi prestrašila hčerke. Zdaipazdaj je hodila gledat, če očetovo ihtenje ni zdramilo otroka. Ko je vstal, je stopil pred zrcalo in dolgo časa gledal Evgenovo fotografijo, na kateri je bil oblekel uniformo narodnega stražnika. Vzel je pero in zapisal spodaj na sliko: »Osvetim te«! z dnem in svojim podpisom. To ga je nekoliko utolažilo. Naslednji dan je mrtvaški voz, okrašen z velikimi rdečimi zastavami, peljal mrliča na pokopališče Pere-Lachaise, ob mnogobrojnem spremstvu množice. Gologlav je korakal oče za njim, in pogled na zastave in njih krvavoškrlatno barvo, ki je delala črni les voza še temnejši, je polnil njegovo srce z divjimi mislimi. Felicija je bila ostala v Rue des Envierges pri Lujizi. Še tisti večer se je vrnil Damour na prednje straže streljat orožnike.

Prišli so naposled dnevi velikega travna. Versaillska armada je bila v Parizu. Damour se ni vrnil dva dni; pridružil se je bil svoji stotnji in sredi požarov branil barikade. Nič več ni vedel, kaj dela; streljal je slepo v dim, ker je bila taka njegova dolžnost. Ves razcapan se je prika-

zal na jutro tretjega dne v Rue des Envierges, opotekaje se in onemogel kakor pijanec. Felicija ga je slačila in mu umivala roke z moko servijeto, ko je prišla soseda in povedala, da se komunardi še vedno drže na Pere-Lachaise in da jih Versaillanci kar ne morejo pregnati.

»K njim pojdem«, je dejal brez pjasnila.

Oblekel se je in zopet prijel za puško. Toda poslednji branitelji komune niso bili na planoti, na nezavarovanem ozemlju, kjer je počival Evgen. V svoji zmešnjavi se je hotel nastaviti kroglijam na sinovem grobu, a niti ni mogel do tjakaj. Granate so letele vsekrižem in rile po velikih gomilah. Med drevjem, skrita za mramornimi spomeniki, ki so se belili v solncu, je streljala še peščica narodnih stražnikov na vojake, katerih rdeče hlače so se pomikale navkreber. In Damour je prišel ravno o pravem času, da so ga zagrabili. Postrelili so sedemintrideset njegovih tovarišev. Čudom je ušel on vseplošni kazni. Ker mu je bila žena ravno kar omila roke in ker ga niso videli streljati, so ga hoteli nemara pomilostiti. Si-

cer pa se vsled tope lenobe, ki je moreče padla nanj po tolikih grozotah, nikdar ni spominjal naslednjih dni; kar je ostalo v njem, je bilo podobno brezobrazni mori: dolge ure, pričakane v temnih krajih, trudapolni marši po solncu, kriti streli in zijajoče tolpe, med katerimi je korakal. Ko ga je ta duševna onemoglost zapustila, se je nahajal kot jetnik v Versaillu.

Felicija ga je prišla obiskat, bleda in mirna, kakor poprej. Ko mu je povedala, da je Lujizi bolje, sta molčala oba, ne vedé, kaj naj si še povesta. Ko je odhajala, je dejala, hoté ga obodriti, da skrbe drugi za njegovo reč in ga upajo oteti. Mož je vprašal:

»Kaj pa Berru?«

»O«, je odgovorila ona, »Berru je na varnem«. Popihal jo je tri dni pred prihodom čet, še vznemirjali ga ne bodo«.

Mesec dnij kasneje je Damour odhajal v Novo Kaledonijo, obsojen v navadno prognanstvo. Ker ni imel nobene šarže, bi ga bila vojna sodnija nemara oprostila, da ni mirnega obraza sam priznal, da je streljal že od prvega dne. Ob poslednjem svidenju je dejal Feliciji:

»Vrnem se, le počakajta me z malo«.

To so bile besede, ki jih je slišal Damour najbolj jasno v zmešnjavi svojih spominov, ko je sklanjal težko glavo pred pustim morskim obzorjem. Tam ga je večkrat zalotila noč, ko se je spuščala na zemljo. Svetla lisa se je še dolgo videla v daljavi liki pena, spremljajoča brzo ladijo, in prodirala gostečo se temino; njemu pa se je dozdevalo, da mora vstati in se napotiti preko valov, da odide po tej beli cesti, ker je obljubil vrnitev.

II.

Vedenje Damourjevo v Noumeji je bilo vrlo. Našel je bil dela in obetalo se mu je pomiloščenje. Bil je mož prikupljivega značaja, ki se je rad igral z otroki. Ni se več bavil s politiko, s tovariši je občeval le malo in živel je samotno; edina njegova slaba lastnost je bila, da je tuintam pil, a do dobre, otroške pijanosti: bridko plaka, je šel spat sam od sebe, ne da bi mu bilo treba prigovarjati. Tako je bilo njegovo pomiloščenje skoro zagotovljeno,

kar je nekega dne izginil. Začudenje je zavladovalo, ko se je raznesla vest, da je pobegnil s štirimi tovariši. V teku dveh let mu je došlo več Felicijinih pisem, ki so postajala čimdalje redkejša in so kmalu prenehala, dočim je pisal on sam dovolj pogostoma. Pretekli so trije meseci brez novic od doma. Takrat se ga je polotil obup, navzlic pomiloščenju, na katero mu je bilo čakati morda še dve leti; in v eni tistih ur, ki se jih čez noč skesamo, je tvegaval vse. Teden dni kasneje so našli nekaj milj od ondod na morskem bregu razbito barko in trupla treh begunov, gola in že gnijoča; svedoki so zatrdili, da so med njimi spoznali Damourja. Rast in brada sta bili isti. Po kratki preiskavi so se izvršile formalnosti; sestavili so mrtvaški list in ga odposlali v Francijo, kakor je zahtevala vdova po prejemu uradnega obvestila. Vse časopisje se je bavilo s tem dogodkom in dramatska historija o tistem begu in njegovem žalostnem koncu je šla po listih celega sveta.

In Damour je bil vendar živ. Zamenjali so ga bili s tovarišem, in to na tem čudnejši način, čim si nista bila podobna.

Edino je bilo to, da sta imela obadva dolgo brado. Damour in četrti begun sta se ločila, kakor hitro sta dospela na angleška tla; videla se nista nikdar več. Oni drugi je umrl bržkone za rmeno mrzlico, ki bi bila malodane pobrala tudi Damourja. Prvo, na kar je mislil, je bilo, da pismeno obvesti Felicijo. Toda po naključju mu je prišel v roke časopis, kjer je našel vest o svojem begu in o svoji smrti. Od tistega trenutka se mu je zdelo pismo neprevidnost, ker bi ga mogli zajeti, čitati in priti tako resnici na sled. Ali ni bilo bolje, da ostane mrtev za vsakogar? Nikdo se ne bo več vznemirjal radi njega; svobodno se vrne v Francijo, počaka pomiloščenja in se da šele takrat spoznati. Tisti čas se je zgodilo, da ga je rmena mrzlica za več tednov vrgla v izgubljeno bolnišnico.

Ko se je začelo Damourjevo zdravjeboljšati, je čutil v svojih udih nepremagljivo lenobo. Več mesecev je ostal še zelo slaboten in brez vsake volje. Želel ni ničesar. »Čemu vse to?« se je vpraševal. Sliki Felicije in Lujize sta se bili zabrisali. Pač ju je gledal še vedno, a v daljavi in megli, da ju je večkrat komaj spoznal.

Vrniti se je hotel seveda, kakor hitro okreva. Nato pa, ko je bi spet krepak, se je drug načrt polastil vseh njegovih mislij. Začel je sanjariti, da si pridobi premoženje, predno poišče ženo in hčer. Kaj naj počne v Parizu? Tam pogine gladu; vrniti se bo moral na delo, pa ga morda niti ne najde: čutil se je tako strašno postaraneja. Nasprotno pa, ako gre v Ameriko, si nagrabi v kratkih mesecih kakšnih stotisoč frankov; zadovoljil se je s tem skromnim številom, sredi čudovitih historij o milijonih, od katerih mu je brnelo po ušesih. Iz nekega zlatokopa, ki so mu ga priporočali, so se vsi iskalci do najzadnjega kopača čez pol leta vračali v kočiji. In že je snoval načrte življenja: vrne se v Francijo s svojimi stotisoč franki, kupi hišico tam kje proti Vincennu in začne živeti s tremi do štirimi tisoči letne rente med Felicijo in Lujizo, pozabljen, srečen in rešen politike. Mesec dnij kasneje je bil Damour v Ameriki.

Takrat se je začelo nestalno življenje, ki ga je metalo semtertja po morju pustolovščin, čudnih in obenem vsakdanjih. Spoznal je vsakatero revščino, se-

znanil se je z vsakatero usodo. Trikrat se mu je zazdelo, da naposled drži svojih stotisoč frankov; toda vse mu je uhajalo izpod prstov; enkrat so ga okradli, drugič je v skrajnem naporu sam vse tvegalo in izgubil. Skratka, trpel je, delal mnogo in ostal naposled brez srajce. Ko se je upehal na vseh koncih sveta, so ga privedli dogodki v Anglijo. Ondot je zašel v Bruselj, tik francoske meje. Odkar je bil prišel v Ameriko, je nehal pisariti Feliciji. Trije listi so ostali brez odgovora, tako da je začel ugibati: ali prestrezajo njegova pisma, ali je žena mrtva, ali pa se je preselila iz Pariza. Leto dnij kasneje je storil spet poizkus, ki je bil zaman. Da ne bi se izdal, ako odpirajo njegova pisma, je pisal pod izmišljenim imenom, poroča je Feliciji o izmišljeni reči, v trdni nadi, da spozna njegovo pisavo in ga razume. To trdo molčanje je kar nekako uspavalo njegove spomine. Bil je mrtev in žive duše ni imel pod solncem. Skoro celo leto je delal v nekem rudokopu pod zemljo, ne gledaje solnca, ves potrta, jedel in spal, ne da bi zaželel česa drugega.

Nekega večera, ko je sedel v pivnici, je slišal možaka, ki je pripovedoval, da je

sklenjeno splošno pomiloščenje in da se vsi komunardi povrnejo v domovino. To ga je zdramilo. Presunilo ga je čustvo potrebe, da odide z drugimi in se vrne pogledat domačo ulico, v kateri je stanoval. V prvem trenutku je bila njegova želja prost pritisk nagona. Šele v železniškem vozu, ki ga je nesel nazaj, je začel razpletati svoje misli; zavedel se je, da zdaj spet lahko prične svoje udobno življenje, ako se mu posreči najti Felicijo in Lujizo. Nade so mu vstajale v srcu; svoboden je, zdaj ju lahko išče brez ovir; in naposled se je zaveroval, da ju najde mirno živeči v starem stanovanju v Rue des Envierges, ob pogrnnjeni mizi, kakor bi bili čakali nanj. Vse se obrazloži s kakšno zelo navadno pomoto. Na županstvo pojde, da se javi, in vsa rodbina prične svoje vsakdanje življenje.

V Parizu je bil severni kolodvor poln glasne ljudske množice. Ko so se prikazali popotniki, je vstalo klicanje brezumnega navdušenja; dvignjene roke so mahale s klobuki, vrata so se odpirala in klicala neko ime. Damourja se je lotil hipen strah, ker ni razumel nudeče se mu slike;

misлил je, da je prišla vsa ta množica radi njega, da ga potoma zasmehuje. Nato je spoznal ime pozdravljenca, ki se je pripeljal z istim vlakom, sloveč izgnanec, in ljudstvo mu je prirejalo ovacijo. Damour ga je videl, ko je šel mimo, precej zrejen, rosnih oči, smehljáje se in ganjen nad takšnim sprejemom. Ko je sedel junak v izvozčka, so se zaslišali glasovi, naj bi mu izpregli konja. Bila je huda gnječa; valovje ljudstva je splalo v Rue Lafayette, liki morje glav, nad katerim se je še dolgo videlo izvozčka, vozečega počasi, kakor voz zmagoslavja. In Damour, pretresen in pobit, je trudoma došel do zunanjih bulvarjev. Živa duša se ni menila zanj. Vse njegovo trpljenje, Versailles, vožnja po morju in Noumea je vstajalo v spominih, ki so ga polnili med bridkim ihtenjem.

Na zunanjih bulvarjih pa so ga obvladala mehka čustva. Pozabil je vse; zazdelo se mu je, kakor da je šel oddajat dogotovljeno delo nekam v Pariz in se mirno vrača v Rue des Envierges. Deset let njegovega življenja se je zgnetlo tako polnih in tako kalnih, da se mu niso videla daljša nego neznamen podaljšek trotoarja

za njegovim hrbtom. In vendar je čutil nekako začudenje ob svojih nekdanjih navadah, ko se je tako zlahkoma vračal domov. Zunanji bulvarji so mu bili premalo široki; obstajal je in čital napise, prese- nečen, da jih nahaja tam, kjer so. Njegovo čustvo ni bilo več tisto svobodno veselje, ko človek stopa po težko pogrešani zem- lji; bilo je pol nežnost, v kateri so odme- vali pripevki starih pesmi, pol meglen ne- mir pred vsemi temi starimi, znanimi reč- mi, ki jih je spet nahajal. Njegova zmede- nost je narastla, ko se je približal Rue des Envierges. Čutil je, kako se mu spušča plahost v srce, najraje bi bil obstal in ne bi šel dalje, kakor da ga čaka usoda s kru- tim udarcem. Čemu bi se vračal? Kaj naj tam počne?

Trikrat je šel mimo hiše v Rue des Envierges, ne da bi mogel vstopiti. Trgo- vine s premogom, ki je bila prej nasproti, ni bilo več; na njenem mestu se je naha- jala trgovina s sadjem. In ženska, ki je stala med vrati, se mu je zdela tako polna udobnosti in čustva domačnosti, da si je ni upal vprašati, kakor mu je prišlo v pr- vem trenutku na um. Raje je tvegall vse

in se napotil naravnost k vrataričini loži. Kolikokrat je nekoč na koncu drevoreda zavil takole na levo in potrkal na malo okence!

»Ali je, prosim, gospa Damour doma?«

»Ne poznam.... Tu ni nobene gospe Damour«.

Odrvenel je. Mesto prejšnje vratarice, ki je bila obilna, rejena ženska, je gledal pred seboj majhno, suhljato in čmerikavo ženico, ki ga je motrila s sumljivimi pogledi. Izpregovoril je vnovič:

»Gospa Damour je stanovala tam zadaj: deset let je odtistihdob«.

»Deset let!« je zaupila vratarica. »Bogme, mnogo vode je steklo od takrat do danes pod mostovi.... Mi smo tu šele od prosinca.

»Gospa Damour je pustila nemara svoj naslov«.

»Ne. Ne poznam je.«

In ko je vstrajal, se je razjezila in zapretila, da pokliče moža.

»Ali že enkrat nehate vohuniti po hiši!.. Marsikdo bi silil skozi tuja vrata...«

Zardel je in se jecljaje umaknil: sram ga je postalo njegovih razcefranih hlač in

stare umazane bluže. S povešeno glavo je stopal po trotoarju; nato se je vrnil, ker mu srce ni dalo, da bi odšel kar tako. Hudo mu je bilo, kakor bi se poslavljajal na veke. Saj se ga morajo usmiliti in mu povedati kakšnih podatkov. Dvigal je oči, motril okna in ogledoval prodajalne, če bi koga spoznal. V teh ubožnih hišicah, kjer padajo odpovedi goste kakor toča, je bilo deset let dovolj, da so izpremenile malodane vse najemnike. Poleg tega je ostala v njem nekaka previdnost, pol sramežljivost, pol plašna boječnost, da ne bi ga spoznali. Navdajala ga je v toliki meri, da je drhtel strahu. Ko se je vračal po ulici nizdol, je začel opazovati znane mu obraze: tobakarnarico, trgovca s špecerijo, perico in pekovko, pri kateri so kupovali bivše dni. Četrť ure se je obotavljal in postopal pred prodajalnami, vprašaje se, v katero si bo pač upal stopiti in poté se od mučnega boja, ki ga je bila njegova notranjost sama s seboj. Plahega srca se je odločil za pekovko, zaspano žensko, ki je bila vsekdar bela, kakor da se je dvignila iz vreče napolnjene z moko. Pogledala ga je, ne da bi se premaknila od svoje mizice.

Nedvomno ga ni spoznala spričo njegovega zarjavelega obraza, gole glave, opečene od solčnega žaru, in dolge brade, ki mu je zakrivala polovico obraza. To mu je vrnilo nekaj poguma; plačal si je kruhek za en sold, osrčil se in vprašal:

»Ali med vašimi odjemalci ni neke dame z mlado hčerko? Gospe Dammour?«

Pekovka je ostala zamišljena; nato je odgovorila s svojim lenim glasom:

»Ah da, bivše dni nemara Toda dolgo je odtistihdob. Ne spominjam se več Človek vidi toliko lic!

Moral se je zadovoljiti s tem odgovorom. Naslednje dni se je vračal smelejši in izpraševal ljudi, a povsodi je naletel na tisto brezbržnost in pozabljivost in dobival protislovne podatke, ki so mu še bolj mešali sled. Gotovo se je zdelo naposled to, da je Felicija ostavila tisti del mesta kakšni dve leti po njegovem odhodu v Noumejo, torej ravno takrat, ko je ušel. In nihče ni poznal njenega naslova: ta je govoril o Gros-Caillou, oni o Bercy. Niti male Lujizete se niso več spominjali. Končano je bilo; nekega večera je sedel na zu-

nanjih bulvarjih na obcestno klop in se razjokal, češ, sedaj noče nič več iskati. Kaj bo iz njega? Pariz se mu je videl prazen. Peščica soldov, ki mu je dopuščala vrnitev v Francijo, je kopnela. V prvem trenotku je sklenil, da se vrne v Belgijo, v svoj rudokop, kjer je tako črna tema in kjer je živel brez spomina, srečen kakor žival, sredi vničujoče zaspanosti zemlje. Pa je le ostal, ostal v siromaštvu in gladu, ne da bi si mogel preskrbeti dela. Povsodi so ga odklanjali, ker je bil prestar. Bilo mu je šele petinpetdeset let, a spričo sledov njegovega desetletnega trpljenja bi mu jih bil prisodil sedemdeset. Klatil se je okoli, kakor volk; posečal je mesta spomenikov, požganih od komune, in iskal opravil, kakršna dajejo otrokom in slabotnim. Kamnosek, ki je delal pri mestni hiši, mu je obljubljal, da mu izroči varstvo svojega orodja; toda ta obljuba se kar ni hotela izpolniti, dočim je on poginjal gladu.

Nekega dne, ko je zrl z mosta Notre-Dame v bežeče valove, s tisto omotico ubožcev, ki zapeljuje k samomorom, se je siloma vrgel od ograje nazaj in pri tem

malodane podrl mimogredočega možaka visoke rasti in v beli bluzi, ki je začel zmerjati.

»Prokleta živina!«

Toda Damour je obstal z odprtimi usti in se srepo zazrl v moža.

»Berru!« je vskliknil naposled.

Zares je bil Berru, ki se je bil izpremenil le ugodno, da je bil še bolj cvetočih lic in še mlajši videti. Damour je po svoji vrnitvi pogostoma mislil nanj; a kje naj poišče tovariša, ki je vsaka dva tedna menjaval svojo sobico? Med tem pa so se slikarju razširile oči, in ko je neznanec s tresočim se glasom povedal svoje ime, se je branil verjeti.

»Ni mogoče! To je šala!«

Naposled ga je pa vendarle spoznal, med vskliki, ki so začenjali buditi pozornost srečavajočih.

»Pa si bil mrtev! Veš, da sem si mislil kaj takega Človek ne pozabi kar tako svojih znancev. No, no, pa si v resnici živ?«

Damour je govoril tiho in ga zaprosil, naj molči: Berru, ki se mu je zdela stvar pravzaprav zelo zabavna, ga je na-

posled prijel pod pazduho in ga odvedel v neko vinarno v Rue Saint-Martin. In obisipal ga je z vprašanji; vse je hotel vedeti.

»Tako!«, je dejal Damour, ko sta sedela v majhni sobici za mizo. »Pred vsem pa, kaj je z mojo ženo?«

Berru ga je debelo pogledal.

»Kako, s tvojo ženo?«

»Da, kje je? Ali veš njen naslov?«

Osuplost slikarja je naraščala. Počasi je odgovoril:

»Seveda vem njen naslov.... A ti, ti ne veš njene historije?«

»Kaj? Kakšne historije?«

Takrat je Berru izbruhnil.

»Ah, to je presneta reč! Kako, torej ne veš ničesar? Tvoja žena se je vendar vdručič omožila, stara sablja!«

Damour, ki je držal kozarec v roki, ga je postavil na mizo nazaj: tako se je pričel tresti, da se mu je vino ulilo po prstih. Obrisal jih je v bluzo in začel ponavljati z zamolklim glasom:

»Kaj praviš? Vdručič omožena, vdručič omožena.... Ali veš gotovo?«

»Bogme da! Bil si mrtev, ona pa se je omožila; ničesar čudnega ni v tem....

Smešno je le, da nenadoma vstaneš od smrti.«

In dočim je sedel ubogi mož bled in trepetajočih ustnic pred njim, mu je slikar pripovedoval podrobneje. Felicija je bila sedaj zelo srečna. Vzela je bila nekega mesarja iz Rue des Moines, v Batignokih, vdovca, ki mu sedaj spretno vodi kupčijo. Sagnard, tako je bilo mesarju ime, Sagnard je bil rejen mož v šestdesetih letih, a še vedno zelo postavne zunanjosti. Prodajalna je bila ob oglu Rue Nollet, ena izmed najbolj obiskanih v okolici. Imela je rdeče pobarvano omrežje in na vsaki strani nadpisa zlato volovsko glavo.

»Kaj torej nameravaš storiti?« je ponavljal Berru za vsako podrobnostjo.

Nesrečnež, ki ga je opis prodajalne moril, je odgovarjal z brezizraznim zamahom roke. Trebalo je, da vidi sam.

»Pa Lujiza?« je vprašal nenadoma.

»Mala? Ah, tega ne vem. Sta jo že kam spravila, da se je odkrižata; pri njiu je vsaj nisem videl, ... To je resnica, da ti moreta vendarle vrniti otroka, če se sama ne menita zanj. Toda kaj hočeš početi z dvajsetletno punico, ti, ki nimaš ravno

več svatovskega lica? A? Ne da bi te hotel žaliti, a če bi te srečal na cesti, najraje bi ti podaril dva solda.«

Damour je povešal glavo; nekaj ga je davilo, da ni mogel več najti besede. Beru je naročil nov liter in ga je hotel tolažiti.

»Ej hudiča, bodi dobre volje, ko si živ. Ni še vse izgubljeno, vsa reč pride v red.... Kaj nameravaš?«

In možaka sta se zatopila v brezkončno razmotrivanje, ki se je vračalo neprenehoma k istim zaključkom. Tega slikar seveda ni povedal, da se je takoj po izgnančevem odhodu poizkusil pridružiti Feliciji, ker so ga mikale njene krepke rame. Jezen je bil tudi nanjo, ker si je rajše izbrala mesarja Sagnarda, zato pač, ker je bil bogatejši. Ko sta naročila tretji liter, je vskliknil:

»Jaz na tvojem mestu bi šel k njima in se ne bi dal odpraviti; če pa bi me ta Sagnard jezil, bi ga vrgel čez prag. Naпослед si ti gospodar: zakon govori za tebe.«

Damour je postajal polagoma vinjen in blede lice se mu je rdečilo od pijače.

Venomer je pravil, da treba pogledati, kako je. Toda Berru ga je neprestano silil, tolkel ga po ramah in ga vpraševal, če je mož. Nedvomno je bil mož; in tako jo je ljubil, to žensko! Ljubil jo je še vedno: Pariz bi bil zažgal, da si jo pridobi nazaj. Česa naj torej čaka? Ker je bila njegova, je trebalo zgolj, da si jo vzame nazaj. Že precej vinjena sta upila možaka drug drugemu tesno v obraz.

»Pa pojdem!« je dejal Damour nena doma in se z naporom vzravnal.

»Prav! Prepodlo je bilo!« je kriknil Berru. »Jaz pa te spremim«.

In odšla sta proti Batignolles.

III.

Na oglu Rue des Moines in Rue Nollet je delala mesarija s svojim rdečim omrežjem in pozlačenima volovskima glavama premožen vtis. Četrty živinčet so visele na belih prtihi, dočim so bile vrste janjcev, zavitih v papir, obrobljen s čipkami, videti kakor venci. Celi kupi mesa so se grmadili na mramornih mizah, pri-

rezani in nališpani kosci, rožnata teletina, temnordeča bravina in škrlatna govedina, obdana z mramornobeló tolščó. Svetili so se medeni kotli, vzvod tehtnice in kavljí obešala. Izobilje je bilo tukaj doma in zdravje se je razprostiralo po svetli in z mramorjem tlakovani mesnici, odprti na široko; zdelo se je, kakor da prijetni duh svežega mesa pokriva lica vseh domačih z zdravo rdečico.

V ozadju, sredi svetlobe, ki je bila z ulice, je sedela Felicija za visokim pisalnikom, med zrcali, branečimi jo prepiha. Zelo sveža je bila videti tam, v rdečkasti luči prodajalne, sveža v tisti polni in zreli svežosti žensk, ki so preko štiridesetih let. Snažna, gladke kože, nakitena s črnimi trakovi in belim ovratnikom, je kazala smejočo se in marljivo važnost dobre trgovke, ki z eno v predalu za denar, v drugi pa pero, predstavlja poštenost in uspeh svoje tvrdke. Pomagači so sekali, tehtali in klicali števila; odjemalke so se vrstile mimo blagajne, ona pa je sprejemala njihov denar in s prijetnim glasom izmenjavala z njimi novice iz obližja. Ravnokar je drobna ženica bolehavega

obrazu plačevala dve rebri, motreča ju z žalostnim pogledom.

»Petnajst soldov, kaj ne da?« je dejala Felicija. »Torej vam ni nič bolje, gospa Vernier?«

»Ne, nič ni bolje; vedno ta želodec. Vse, kar zaužijem, vržem nazaj. Zdravnik pravi vrh vsega, naj jem meso; pa je tako drago! To veste, da je ogljar umrl?«

»Ni mogoče!«

»Pri njem ni bil kriv želodec, temveč čreva Dve rebri petnajst soldov! Perutina ni tako draga.«

»Bog pomagaj, to ni naša krivda, gospa Vernier. Saj sami ne vemo, kako naj si pomagamo Kaj je, Charle?«

Obenem, dočim je kramljala in menjavala denar, je pazila na prodajalno; zapazila je bila, da se eden izmed pomagačev pogovarja z dvema možema, ki stojita na trotoarju. Ker je pomagač ni slišal, je zaklicala glasneje.

»Charles, česa želé?«

Odgovora ni dočakala. Spoznala je bila enega izmed prišlecev, ki sta stopila v prodajalno: tistega, ki je šel spredaj.

»Ah, vi ste, gospod Berru.«

Nič kaj zadovoljna ni bila videti in ustnice so se ji stiskale v lahno zaničljivo gubico. Na poti iz Rue Saint-Martin do Batignolles sta se možaka večkrat vstavila po vinarnah, kajti daleč je bilo in usta so jima bila suha, ker sta glasno govorila in venomer razpravljala. Tako sta se zdela precej vinske volje. Damourju se je streslo srce, ko mu je Berru z nasprotnega trotoarja pokazal Felicijo, sedečo tako lepo in mlado med zrcali kontoarja, rekoč: »Tako, poglej jo sedaj!« Nemogoče, to je morala biti Lujiza, podobna svoji materi, zakaj Felicija je bila pač gotovo starejša. In vsa ta premožna prodajalna, krvaveči kosci mesa, svetla medenina, lično oblečena žena meščanskega lica, držeča roko v kupu srebra, vse to mu je ohladilo srd in drznost in ga navdalo s pravim pravcatim strahom. Najraje bi bil zbežal, kar bi ga nesle noge, poln sramu in grozé se nad mislijo, da je hotel prestopiti ta prag. Ta gospa ne bo zdaj nikdar več voljna, da ga vzame nazaj, njega, ki je tako revnega lica, tako bradat in nosi umazano bluzo. Obrnil se je in že jo je hotel ubrati po Rue des Moines, a Berru ga je pridržal.

»Grom in strela! Torej res nimaš moške krvi v žilah! Ej, bogme, jaz na tvojem mestu bi pokazal meščanki. In nič prej se ne bi spravil, predno ne bi delila z menoj: pol koštrunov in pol ostalega ... Ali pojdeš, ali ne, mevža mevžasta!«

In prisilil je Damourja, da je prekoračil cesto. Nato je vprašal pomagača, če je gospod Sagnard tu, in ko je slišal, da ima mesar opravka v klavnici, je stopil naprej, da pospeši razvoj položaja. Damour je šel za njim, tesnega srca in z bebastim obrazom.

»S čim vam postrežem, gospod Beru?« je izpregovorila Felicija z nič kaj vablјivim glasom.

»Ne jaz«, je odgovoril slikar, »moj tovariš bi rad nekaj govoril z vami.«

Stopil je na stran in zdaj je gledal Damour Feliciji oko v oko. Tudi ona je motrila njega, dočim je v strašni zadregi in neznosni muki povešal oči. Izprva jo je obšel stud; njeno mirno in srečno obličje je pokrila mržnja do starega pijanca, do siromaka, ki je smrdel po beraštvu. A gledala ga je vendar le; in nenadoma, ne da bi bila izpregovorila besedo, je

prebledela, jedva zadržala krik in izpustila iz roke denar, ki je jasno zazvenel v miznici.

»Kaj pa je? Ali ste bolni?« je vprašala gospa Vernier, ki je radovedno obstala.

Felicija je zamahnila z roko, češ, da naj jo vsi puste v miru. Izustiti ni mogla besede. Z naporno kretnjo se je vzravnila in se napotila proti obednici, ki je bila zadaj za prodajalnico. Ne da bi ju bila povabila, sta moža izginila za njo; Berru se je rogal, Damour pa je venomer upiral oči v tla, pokrita z žagovino, kakor bi se bal, da ne bi padel.

»Čudno je pa vendarle!« je zamrmrala gospa Vernier, ko je bila sama s pomočniki.

Ti so bili prenehali sekati in tehtati in so se začudeno spogledali. A niso se hoteli pregrešiti, in spet so pričeli delo, brezbržnega obraza, ne da bi odgovorili odjemalki, ki je odšla s svojimi rebrci na dlani, ogleduje ju z nevoljnim očesom.

Videti je bilo, kakor da se Felicija v obednici še ne čuti dovolj same. Odprla je druga vrata in spustila možaka v svojo spalnico. Bila je zelo čedna, zaprta in mir-

na, z belimi zavesami na oknih in nad posteljo, s pozlačeno uro in mahagonijevim pohištvom, ki ni kazalo niti najmanjšega praška na svoji blesteče politirani površini. Felicija se je spustila v naslonjač, prevlečen z modrim repsom, ponavlja je besede: »Čudno je pa vendarle!«

Damour ni mogel izpregovoriti. Ozi-
ral se je po sobi in ni si upal sesti, ker so
se mu zdeli stoli preveč lepi. Zato je začel
Berru.

»Da, štirinajst dnij vas že išče. Napo-
sled je srečal mene, pa sem ga privedel
sem.«

In kakor bi čutil potrebo, da se opravi-
či pred njo, je dodal:

»Saj veste, da nisem mogel drugače.
Star tovariš je, in srce se mi je skrčilo, ko
sem ga videl takole v zagati.«

Felicija se je vendarle nekoliko os-
vestila. Bila je najrazumnejša in najbolj-
šega zdravja med vsemi, in ko jo je ne-
halo dušiti, je hotela končati ta neznosni
položaj. Otvorila je strašni pomenek.

»Povej, Jacques, česa torej želiš od
mene?«

Ni jej odgovoril.

»Res je,« tako je nadaljevala, »omozila sem se v drugič. Toda krivda ni moja, to veš. Mislila sem, da si mrtev, ti pa nisi storil ničesar, da me rešiš moje zmote«.

Damour je vendar prekinil svoj molk.

»Pač, pisal sem ti.«

»Prisegam ti, da nisem prejela tvojih pisem. Poznaš me, in veš, da nisem nikdar lagala..... In glej, tu v miznici imam mrtvaški list....«

Odprla je pisalno mizo, z mrzlično naglico poiskala listino in jo dala Damourju, ki je začel čitati s topim obrazom. Bil je njegov mrtvaški list. Dodala je:

»Ko sem se čutila nato čisto samo na svetu, sem se uklonila ponudbi človeka, ki me je hotel rešiti mojega siromaštva in mojih muk... To je bil ves moj greh. Pustila sem se zapeljati misli, da pridem do sreče in blagostanja. To ni zločin, kaj ne?«

Poslušal jo je s povešeno glavo; ponižnejši in v večji zadregi, nego ona sama. Navzlic temu je dvignil oči.

»Pa moja hči?« jo je vprašal.

Felicija je spet začela drhteti. Zajec-ljala je:

»Tvoja hči? ... Ne vem, ni je več pri meni.«

»Kako?«

»Da, spravila sem jo bila k teti .. Ušla je, slabo je storila.«

Nekaj časa je ostal Damour ves miren in ne da bi odgovoril, kakor da ni razumel. Nato pa ga je mahoma minila vsa zadrega, in udaril je s pestjo po komodi, s toliko silo, da je zaplesala s školjkami okrašena škatlja, stoječa sredi mramorne plošče. Ni pa mu ostalo časa, da bi izpregovoril, kajti dva otroka, šestleten deček in štiriletna deklica, sta baš takrat odprla vrata in prihitela objet Felicijo, z vsemi znamenji radosti.

»Dober dan, mamica! Šla sva doli v vrt, na konec ulice Francoise je dejala, da treba iti domov Oh, če bi ti vedela, koliko peska je doli, pa piške so na vodi«

»Že prav, pustita me«, je dejala mati neprijazno.

In poklicala je služkinjo:

»Francoise, peljite ju nazaj. Neumno je, vračati se ob tem času.«

Otroka sta se odstranila s težkim srcem, dekla pa ju je rinila pred seboj, nevoljna nad tonom gospodinje. Felicijo je bil navdal brezumen strah, da Jacques ne bi ukradel otrok: lahko bi ju vrgel preko rame in zbežal. Berru se je mirnodušno zleknil v drugi naslonjač, dasi mu nihče ni ponudil sedeža, in šepnil prijatelju na uho:

»Mala dva Sagnarda. . . kaj ne, kako naglo se nabere otročad?«

Ko so bila vrata zaprta, je Damour zopet udaril po komodi in zakričal:

»Ta reč ni kar tako: imeti hočem svojo hčer, in po tebe sem prišel, da pojdeš z mano!«

Felicija je bila kakor led.

»Sedi, pa se pomenimo«, je dejala. »To nima smisla, da bi razgrajal. . . . Prišel si torej pome?«

»Da, z mano pojdeš, in sicer takoj. . . Tvoj mož sem, tvoj edini pravi mož. O, saj poznam svojo pravico! Kaj ne, Berru, da je moja pravica taka? Torej, bodi pametna, vzemi čepico in pojdimo, če nočeš, da izvedo vsi, kaj imamo med sabo.«

Zrla je nanj in nehote je pričalo njeno zmedeno lice, da ga ne ljubi več, da jo

plaši in da se jej gnusi do njega in njegove grde, beraške starosti. Ona, tako snažna in razvajena, dandanašnji navezana na vse meščanske udobnosti, naj bi zopet pričela nekdanje kruto in siromašno življenje ob strani tega moža, ki se jej zdi kakor pošast?

»Ti nočeš«, je dejal Damour, ki je umel govorico njenih potez. »O, saj vem, navajena si igrati damo v kontoarju; jaz pa nimam niti lepe prodajalne, niti polnega predala denarja, po katerem bi lahko brskala, kakor bi se ti zljubilo... In potem si zdaj dobila tudi mala dva, ki sta bila ravnokar tu, in na katera, zdi se mi, da bolje paziš, nego si na Lujizo. Kdor je izgubil hčer, se ne meni več za očeta!.... A vse to mi ni mar. Moja volja je, da greš z mano; in rečem ti, da pojdeš, če ne, pa stopim k policijskemu komisarju, da te z orožniki pritira.... To je moja pravica; kaj ni res, Berru?«

Slikar je prikimal. Zelo ga je zabaval ta prizor. Ko pa je videl Damourja divjega in pijanega lastnih besed, se mu je vendarle zazdelo, da mora igrati lepo ulogo, spričo Felicije, ki je bila s svojimi

močmi pri kraju in čisto na tem, da zaihti in obnemore. Vmešal se je in zamodroval:

»Da, da res je tvoja pravica; a treba je premisliti in preudariti.... Jaz sem se vedel vsekdar dostojno..... Predno se odločimo, bi bilo prav, da se pomeniš z gospodom Sagnardom, in ker on ni navzoč«.....

Premolknil je, nato pa je nadaljeval z izpremenjenim glasom, drhtečim od hlinjene ganjenosti:

»Seveda, tovarišu se mudi. Težko je čakati v njegovem položaju.... Ah, gospa, ko bi vedeli, koliko je prestal! In zdaj, niti redkvice nima, gladu poginja, povsod ga pehajo od sebe.... Ko sem ga ravno kar srečal, je bil še od včeraj tešč.

Felicijin strah se je izprevrgel v nenadno sočutje in zadušene solze so jo premagale in jo oblile. Kes in stud pred življenjem sta se ji strnili v neizmerno žalost. Izvil se jej je krik:

»Odpusti mi, Jacques!«

In ko je mogla spet izpregovoriti, je nadaljevala:

»Kar je, to je. A tega nočem, da bi bil nesrečen. Daj, da ti pomorem!«

Damour je srdito odmahnil.

»Pač res,« je živahno vrnil Berru, »hiša je tu dovolj polna vsega, da te ne pusti lačnega od sebe. Recimo, da se braniš denarja, a darilo bi vendarle lahko sprejel. In če mu ne daste drugega, nego lonec z mesom, da si zavre nekoliko juhe, kaj ne, gospa?«

»Oh, karkoli bo hotel, gospod Berru.«

On pa je spet začel zbijati po komodi, kričé:

»Hvala, tega kruha ne jem!«

In pogledal je ženi v oči....

»Tebe samo hočem, in moja boš....

Svoje meso pa obdrži!«

Od gnusa in groze se je Felicija umaknila nazaj. Takrat je postal Damour strašen in začel obetati, da razbije vse, ter jo obsipati z grozovitimi obtožbami. Zahteval je hčer in naslov, tresel ženo v njenem naslonjaču in upil nad njo, da je deklico prodala; ona pa se v svoji osuplosti nad vsem tem, kar se je godilo z njo, ni branila, temveč je ponavljala počasi, da sicer ne vé Lujizinega naslova, a ga imajo gotovo na policijskem ravnateljstvu. Damour, ki se je izprva vgnездil na naslon-

jaču in se zaklel, da ga satan ne spravi odondot, je planil naposled pokonci, udaril še enkrat po komodi, krepkeje nego prej, in zarohnel:

»Strela božja! Torej pojdem. Da, pojdem, ker se mi ljubi tako Toda nikari misliti, da me ne bo nazaj; vrnem se, kadar bo tvoj mož doma, in takrat gorje tebi, njemu, otročajema in celi prokleti bajti! Le počakaj, videla boš!«

Še ko je odhajal, jej je žugal s pestjo. Pravzaprav mu je odleglo, ko se je izvršilo tako. Berru, ki je ostal za njim, je izpregovoril spravljlivo, očaran od zavesti, da je udeležen v tej historiji.

»Ne bojte se, jaz pojdem z njim. Treba je paziti, da se ne zgodi nesreča«.

Opogumil se je celo, da jej je prijel roko in jo poljubil. Pustila mu je, ker je bila uničena; da jo je prijel mož za roko, šla bi bila z njim. Navzlic temu je prisluhnila h korakom možakov, ki sta stopala skozi mesnico. Pomočnik je s težkimi udarci mesarice sekal četrť koštruna. Slišali so se glasovi, kličoči številke. Takrat se je zbudila v njej narava skrbne trgovke in jo vedla nazaj v kontor, tja med svetla

zrcala, vso blede, a jako mirno, kakor da se ni nič zgodilo.

»Koliko je izplačati?« je vprašala.

»Sedem frankov petindvajset.«

In naštela je denar.

IV.

Damour je imel naslednjega dne srečo. Kamnosek ga je spravil na stavišče mestne hiše kot paznika. In tako je prišlo, da je sedaj stražil stavbo, ki jo je deset let prej pomagal sežigati. Splošno je bilo delo lahkotno, izmed tistih topih poslov, ki delajo človeka brezčutnega. Po noči je postopal okrog odrov, poslušal razne glasove in včasih zadremal na vrečah z mavcem. Nič več ni govoril o tem, da se vrne v Batignolles. In vendar je nekega dne, ko je prišel Berru in mu plačal kosilo, pri tretjem litru kričal, da je veliki dogodek določen za jutrajšnji dan. A drugi dan se ni ganil s stavišča. Odtistih dob je bila ta reč v redu; ni se razburjal in le v vinenosti je še zahteval svoje pravice nazaj. Kadar je bil tešč, je hodil mračen, zamiš-

ljen in nekako osramočen. Slikar se je na-
posled začel norčevati, češ, da ni mož. On
pa je ostajal resen, mrmraje:

»Ubiti ju moram! ... Čakam le, da mi
pride volja«.

Nekega večera se je napotil in šel do
Place Moncey; ko je tam presedel celo
uro na klopi, se je vrnil nazaj na svoje
stavišče. Čez dan se mu je zdelo, da je
videl hčer, ki se je peljala mimo mestne
hiše, vgnezdена v blazinah bogate kočije.
Berru se mu je ponujal v poizvedovanje,
češ, da gotovo najde v štiriindvajsetih u-
rah Lujizin naslov. Pa ni hotel. Čemu naj
bi ga vedel? In vendar mu je bilo srce ob
misli, da je tista krasna, tako lepo oble-
čena dama, ki jo je videl, ko se je peljala
z dvema velikima belcema, nemara nje-
gova hči. Njegova žalost je postajala tem
večja. Kupil si je nož in ga pokazal to-
varišu, češ, da hoče z njim zaklati me-
sarja. Ta beseda mu je ugajala; nepre-
stano jo je ponavljal s porogljivim nasme-
hom.

»Zakoljem ga, mesarja Na vsa-
kega pride vrsta, kaj ne?«

Zaradi tega ga je obdelaval Berru po cele ure v neki vinarni v Rue de Temple, da mu dokaže, da se ne sme zaklati nikogar. Neumno je, posebno zato, ker treba dati potem svojo lastno glavo. In prijemal ga je za roke, zahteváje prisego, da si ne naprti tako grdega čina. S trdovratno zlobnostjo je ponavljal Damour:

»Ne, ne, na vsakega pride vrsta Mesarja zakoljem, pa je.«

Dnevi so tekli, a ni ga zaklal.

Prišel je dogodek, in zdelo se je, da mora pospešiti katastrofo. Odpustili so ga s stavišča, češ, da je nesposoben: v neki vihar ni noči je zaspal in si pustil ukrasti lopato. Odtistihdob je začel trpeti strahovito lakoto in se vlačiti po ulicah, preveč ponosen še, da bi beračil, in svetlo ogleduje prodajalne jestvin. Revščina pa ga ni izpodbujala, temveč slabila. Njegov hrbet je bil sključen, obličje pa je pričalo o žalostnih mislih. Človek bi bil dejal, da se ne upa več pokazati v Batignolles, odkar nima snažne bluže, da bi jo oblekel.

V Batignollih je živela Felicija v neprestanem strahu. Na večer Damourjevega obiska ni hotela povedati Sagnardu,

kaj se je zgodilo. Drugi dan, ko jo je težilo njeno molčanje od prejšnjega večera, se je skesala, a ni imela več moči, da bi izpregovorila. Tako je neprenehoma trepetala, misleča vsak trenotek, da zdajpazdaj stopi njen prvi mož pred njo, in slikajoča si v domišljiji strašne prizore. Najhujše je bilo to, da je moralo prodajalniško osobje nekaj sumiti, zakaj pomočniki so se posmehovali, in gospa Vernier se je vedla zelo vznemirljivo, kadar je ob svojih rednih prihodih pobirala drobiž. Nekega večera se je naposled vrgla Felicija Sagnardu okrog vratu, razjokala se in mu povedala vse. Ponovila je, kar je bila rekla Damourju: krivda ni bila njena, saj ni v navadi, da bi se ljudje vračali, kadar so mrtvi. Sagnard, ki je bil za svojo šestdesetorico let še zelo mladosten in vrhu tega vrl čovek, jo je potolažil. Moj bog, kajpada je bilo nerodno, a naposled se gotovo pobotajo. Saj se vse popravi na svetu. On, kot možakar s polno blagajnico in udobnim mestom v življenju, je čutil pred vsem radovednost. Videl bo torej tega čudnega človeka, ki je vstal od smrti, in govoril bo z njim. Vsa stvar ga je zani-

mala, zanimala tako zelo, da je teden dni kasneje, ko Damourja še vedno ni bilo, rekel svoji ženi:

»Kaj zlomka je neki? Ali naju hoče pustiti? Ko bi vedela vsaj njegov naslov, sam bi ga šel poiskat.«

Ko ga je nato začela rotiti, naj bo miren, je dodal:

»Ne, duša moja, to je zato, da se ti pomiriš Saj vidim, kako te teži. Treba je napraviti stvari konec.«

Felicija je v resnici hujšala spričo pretečega zla, ki je s čimdalje večjim strahom čakala nanj. Nekega dne pa, ko se je mesar hudoval nad pomagačem, ki je bil pozabil dati telečjo glavo v svežo vodo, je prihitela vsa bleda k njemu in zjecljala:

»Je že tu!«

»Ah, izvrstno!« je dejal Sagnard in se takoj pomiril. »Pelji ga v obednico.«

In brez naglice se je obrnil k pomočniku:

»Dobro jo izperite z vodo, sicer je strupena.«

Napotil se je v obednico, kjer je našel Damourja in Berruja. Berru je bil sre-

čal Damourja v Rue de Clichy; v zadnjem času ga ni več tolikrat obiskoval, ker ga je mrzilo njegovo siromaštvo. Ko pa je tovariš povedal, da gre v Rue des Moines, ga je začel srdito oštevati, češ, da briga zadeva tudi njega. Jel mu je iznova pridigovati in kričati, da mu že dá hoditi tja in počenjati budalosti; zastopil mu je trotoar in ga hotel prisiliti, da mu izroči svoj nož. Trmoglavega lica je Damour zmigaval z ramami; ime je svojo misel, a ni je povedal. Na vse njegove ogovore se je odzival:

»Pojdi z mano, če hočeš, samo ne draži me.«

V obednici je pustil Sagnard možaka stati. Felicija je bila zbežala v spalnico in vzela otroka s seboj; in za dvakrat zaklenjenimi vrati je sedela pol nezavestna in z rokami stiskala otroka k sebi, kakor bi ju hotela braniti in varovati. Pri tem je nastavljala ušesa, po katerih jej je šumelo od strahu, a slišala ni še ničesar, zakaj soproga v sosednji sobi sta se čutila v zadregi in sta se molče merila z očmi.

»Torej ste vi?« je naposled vprašal Sagnard, da bi vsaj izpregovoril.

»Da, jaz sem,« je odgovoril Damour.

Sagnard je delal nanj ugoden vtis in čutil je, kako ga srd mineva. Mesarju ni bilo videti, da bi bil starejši nego šestdeset let; bil je lep mož svežega lica, brez brade in kratko pristriženih las. V samem telovniku je bil in opasan z velikim snežnobelim predpasnikom; vsa njegova zunanost je bila vesela in mladostna.

»Stvar je ta,« je povzel. Damour z obotavljajočim se glasom, »da nimam govoriti z vami, temveč s Felicijo.«

Takrat se je Sagnardu vrnilo njegovo duševno ravnoesje.

»Dajte, prijatelj, pomeniva se. Kaj vruga, saj nimava drug drugemu ničesar očitati! Čemu bi se grdo gledala, ko ni nobeden kriv?«

Damour je povešal glavo in trdovratno motril eno izmed miznih nog. Z zamolklim glasom je zamrmral:

»Z vami nimam opravka; pustite me v miru, hodite S Felicijo hočem govoriti.«

»Kar se tiče tega, pa ne; z njo ne boste govorili«, je dejal mesar mirnodušno.
»Nič me ne mika, da bi mi jo spet napra-

vili bolno, kakor zadnjikrat. Brez nje se lahko razgovarjamo Sicer pa, če hočete biti pametni, pojde vse dobro. Ker pravite, da jo ljubite še vedno, premislite položaj, preudarite in storite to, kar je v njeno srečo.«

»Molčite!« ga je prekinil Damour v izbruhu nenadnega srda. »Ne brigajte se za ničesar, če ne, bo slaba!«

Misleč, da potegne nož iz žepa, se je vrgel Berru med njiju in začel miriti. Damour pa ga je pahnil od sebe.

»Tudi ti me pusti v miru! ... Česa se bojiš? Neumen si!«

»Pomirite se!« je ponavljal Sagnard. »Kadar je človek v jezi, ne ve nič več, kaj dela. Poslušajte: ako pokličem Felicijo, obljubite mi, da boste mirni, saj veste vi, kakor jaz, kako je občutljiva. Umoriti pa je vendar nočeva, kaj ne? Ali se boste vedli, kakor treba?«

»Če bi bil prišel zato, da se vedem slabo, bi vam bil v prvem trenutku zavil vrat, vam z vašimi praznimi besedami vred!«

Te besede je izustil tako odkrito in bolešno, da se je zdel mesar zelo ganjen.

»Torej,« je dejal, »poklicati hočem Felicijo A, kar se mene tiče, jaz sem zelo pravičen človek in razumem, da se hočete pobotati z njo. To je vaša pravica.«

Stopil je k vratom spalnice in potrkal.

»Felicija! Felicija!«

Nič se ni ganilo. Felicija, vsa trda od strahu pred samo mislijo na to svidenje, je sedela na svojem stolu kakor pribita in je le še krepkeje pritiskovala otroka na svoje prsi. Sagnard se je začel vznemirjati.

»Felicija, pridi vendar, ne bodi ne-spametna. Saj je obljubil, da hoče biti miren.«

Naposled se je vendarle zavrtel ključ v ključavnici; ona se je pojavila na pragu in skrbno spet zaprla vrata, da bi bila otroka na varnem. Nastopilo je novo molčanje, polno tesnobe. Bila je vražja minuta, kakor je rad rekel Berru.

Damour je govoril v počasnih, zapletavajočih se stavkih, dočim je stal Sagnard pri oknu in s prstom dvigal enega izmed obeh kratkih belih zastorov, kakor da gleda na prosto: bržkone je hotel pokazati, da je zelo rahločutnega značaja.

»Poslušaj, Felicija, ti veš, da nisem bil nikdar zloben človek. Ti sama mi moraš pritrditi No, vidiš, in tudi danes se ne nameravam pokazati takšnega, kakoršen nisem. Najprej sem vas hotel vse pobiti. Nato sem se vprašal, k čemu bi mi to pomoglo Raje ti dam na prosto voljo, da izbereš, kar ti drago. Kar boš ti hotela, to naj se zgodi. Da, ker nama sodnije s svojo pravico ne morejo pomagati, odloči ti, kar ti je najbolj pogodu. Odgovori S kom hočeš iti, Felicija?«

Ona pa ni mogla odgovoriti. Razburjenje jo je davilo za grlo.

»Prav«, je povzel besedo Damour, še vedno s tistim zamolklim glasom, »že vem, da hočeš ostati pri njem Med potjo že mi je nekaj pravilo, kako se vse izteče. Ne štejem ti v zlo, naposled imaš še prav. Jaz sem uničen in nimam ničesar, torej me ne ljubiš več; on pa te osrečuje, ne glede na to, da imaš poleg njega še mala dva«

Felicija je plakala od razburjenja.

»Nimaš prav, da plakaš, saj ti ne očitam. Reči so se zasukale tako, kakor so, to je vse. In zato mi je prišlo na um, da te

obiščem še enkrat ter ti povem, da lahko spiš brez skrbi. Zdaj, ko si se odločila, te nočem več trpinčiti ... Velja torej; nikdar več ne boš slišala govoriti o meni.«

Obrnil se je k vratom; Sagnard pa, ki je bil zelo ganjen, ga je ustavil, kličeč:

»Ah, vi ste vrl človek, boga mi, da je resnica! To ne gre, da se ločimo kar tako. Obedujte z nama!«

»Ne, hvala,« je odgovoril Damour.

Berru, ki se je že čudil, kako veselo se je izvršila vsa reč, ni mogel prikriti svojega ogorčenja, ko je tovariš odklonil vabilo.

»Pa vsaj kozarec vina pijte z nama,« je povzel mesar. »Kaj vraga, požirka se vendar ne boste branili pri nas?«

Damour ni takoj sprejel. Počasi se je ozrl naokrog po obednici, ki je bila tako snažna in vesela s svojim belohrastovim pohištvom; nato je uprl pogled na Felicijin solzni obraz, ki je izražal gorko, nemo prošnjo, in dejal:

»Da, naj bo vseeno.«

Sagnard je bil ves srečen. Vskliknil je:

»Brž kozarce, Felicija! Ni treba dekle Štiri kozarce. Tudi ti moraš tr-

čiti, tudi ti... Ah, prijatelj, to je lepo, da ste sprejeli; ne veste, koliko veselje mi napravljate. Jaz imam rad dobra srca; in vaše srce je dobro. Kdor ne verjame, mu jaz povem.«

Med tem je Felicija z drhtečimi rokami iskala v bufetu kozarcev in litra. Bila je tako zmedena, da ni mogla najti ničesar. Sagnard jej je moral pomagati. Ko so bili vsi kozarci polni, je trčila družba okrog mize.

»Na zdravje!«

Damour, ki je sedel Feliciji nasproti, je moral iztegniti roko, da je dosegel njen kozarec. Nemo sta se pogledala, z vso prošlostjo v očeh. Ona se je tako tresla, da je bil žvenket kristala podoben drobne-mu škepetanju zob ob hudi mrzlici. Nič več se nista tikala; bila sta kakor mrtva, živeča odsihdob naprej le še v spominih.

»Na zdravje.«

In dočim so vsi štirje pili, sta se sredi grobne tišine zaslišala iz sosednje sobe glasova otrok. Začela sta se bila igrati in sta se preganjala, kričeča in smejoča se. Nato sta jela tolči po vratih in klicati:

»Mama! Mama!«

»Tako! Pa srečno vsi skupaj!« je dejal Damour in postavil kozarec nazaj na mizo.

Odšel je. Felicija je stala pokonci in vsa bleda gledala za njim, dočim je Sagnard spoštljivo spremil gospoda do vrat.

V.

Na ulici je začel Damour tako naglo korakati, da mu je Berru komaj sledil. Slikar je bil ves divji. Na bulvarju Des Batignolles, ko je videl, kako so se tovarišu sklecnile noge, da se je bledih lic sededel na klop in se srepo zazrl pred sebe, je razsul vse, kar je imel na srcu. On na njegovem mestu bi bil meščana in meščanko vsaj oklofutral. Z ogorčenjem je gledal takole moža odstopati svojo ženo drugemu, brez vsakega ugovora. Lep osel mora biti človek, da tako ravna; da, osel, da ne rečem česa hujšega! In navedel je primer, nekega drugega komunarda, ki je našel svojo ženo kot ljubimko nekega zasebnika; no, in oba dva moža sta živela

v družbi s svojo ženo in v najlepši slogi. Vse se naposled uredi, samo da se človek ne da voditi za nos; on pa se je dal v tej komediji speljati, to je očitno!

»Ne razumeš me,« je ugovarjal Damour. »Še ti me pusti, ti nisi moj prijatelj.«

»Jaz da nisem tvoj prijatelj? Čemu pa sem storil toliko zate? Pomisli vendar malo. Kaj bo s teboj? Žive duše nimaš, na cesti si, pogineš kakor pes, ako se jaz ne zavzamem zate.... Jaz ne tvoj prijatelj! Če te pustim tukajle, ti ne preostaja drugega, nego da vtakneš glavo pod pazduho, kakor kure, ki so se naveličale življenja.«

Damour je obupno zamahnil z roko. Preostajalo mu je res edinole še to, da skoči v vodo, ali pa počaka, da ga pobero stražniki.

»Torej!« je nadaljeval slikar. »Jaz pa sem tako zelo tvoj prijatelj, da te popeljem nekam, kjer boš imel postelj in skledo zastonj.«

In vstal je, kakor da se je nenadoma odločil. Nato je siloma potegnil za sabo tovariša, ki je jecljal:

»Kam pa? Kam? Kam?«

»Boš že videl... Ker nisi hotel obedovati pri ženi, boš obedoval drugje..... To si le zapiši v glavo, da te ne pustim napraviti dveh bedarij v enem dnevu.«

Živahno je korakal po Rue d'Amsterdam navzdol. V Reu de Berlin je obstal pred majhnim hotelom, pozvonil in vprašal lakaja, ki je prišel odpirat, če je gospa de Souvigny doma. In ker se je sluga obotavljal, je dodal:

»Recite jej, da je Berru.«

Damour je šel mehanično za njim. Ta nepričakovani poset in ta razkošni hotel sta mu popolnoma zmešala glavo. Šel je po stopnicah navzgor. Nato pa se je znašel mahoma v objemu dražestne mlade plavolaske, oblečene jedva v česalni plašč iz čipkaste tkanine. In ta ženska je klicala:

»Papa, to je papa!.... Ah, kako ste ljubeznivi, da ste ga pregovorili!«

Dobra hči je bila in ni je motila starčeva bluza, ko je radostno ploskala z rokami v nenadnem izbruhu otroške ljubezni. Njen ganjeni oče je niti ni več spoznal.

»To je vendar Lujiza!« je dejal Berru. Takrat je zajeccljal:

»Ah, da ... Preveč ste ljubezniva.«

Ni si je upal tikati. Lujiza ga je posadila na kanapej, pozvonila in ukazala, da ni doma za nikogar. Ta čas pa je on ogledoval sobo, prevlečeno s kašmirjem in opravljeno z nežno razkošnostjo, ki ga je navdajala z mehkobo. Ves v zmagoslavju ga je tolkel Berru po ramah in mu ponavljal:

»No, ali še kdaj porečeš, da nisem tvoj prijatelj? O, dobro sem vedel, da ti bo treba tvoje hčerke. Zato sem si preskrbel njen naslov in sem jej šel povedat tvojo zgodbo. Takoj mi je dejala: Pripeljite ga k meni!«

»Seveda, očka moj ubogi!« je šepnila Lujiza z laskavim glasom. »O, ti veš, kako me je groza tiste tvoje ljudovlade. Sami capini so ti komunardi, in ves svet bi upropastili, ko bi jim pustili! A ti, ti si moj mili papa. Spominjam se, kako dober si bil, ko sem bila še čisto majhna in bolna. Videl boš, izvrstno se bova razumela, samo če se nikoli ne bova pogovarjala o politiki Pred vsem pa dajmo obedovati, vsi trije! Ah, kako je to ljubeznjivo!«

Sedela je toliko da ne na delavčevih kolenih, smejoča se z jasnimi očmi in mehkiimi bledimi lasmi, širečimi se okrog ušes. On bi bil rad odklonil, kajti ni se mu zdelo pošteno, sesti pod to streho k mizi. A ravnokaršnja moč, ki ga je še spremila od mesarja, ga je bila zapustila. Preveč sladka je bila njegova hči in njene bele ročice, ležeče na njegovih, so ga vezale kakor z okovi.

»Kaj ne da sprejmeš?« je ponavljala Lujiza.

»Da,« je dejal naposled in dve solzi sta se mu pocedili čez lici, vpadli od pomanjkanja.

Berruju se je zdelo njegovo ravnanje zelo pametno. Ko so se odpravljali v obednico, je prišel sluga in naznanil gospé, da je zunaj gospod.

»Ne morem ga sprejeti«, je odgovorila mirno. »Recite mu, da je oče pri meni... Jutri ob šestih, ako mu drago.«

Obed je bil prelesten. Berru je skrbel za zabavo z vsakovrstnimi dovtipi, in Lujiza se jim je smejala do solz. Zdelo se jej je, da je spet v Rue des Envierges; kako srečna je bila v tem čustvu! Darnour je

mного jedel in od trudnosti in jedi ga je obhajala lenoba; a nepopisna ljubezen je odsevala iz njegovih očij, kadar so se srečale s hčerinim pogledom. K desertu so pili sladko vino, peneče se liki šampanjec, ki je stopilo vsem trem v glavo. Služinčad ni bila več navzoča; in tako so se naslonili s komolci ob mizo in začeli govoriti o prošlosti, z otožnostjo svoje vinske volje. Berru je zvil svalčico, Lujiza pa jo je kadila, polzaprtih oči in solznega obraza. Obdajala se je s svojimi spomini; ravnokar je nehala govoriti o svojih ljubimcih, o prvem izmed njih, velikem mladeniču, ki je kaj dobro opravil svoje delo. Nato se je spustila v neizprosne sodbe o materi.

»Veš, da je ne morem več videti,« je dejala očetu, »pregrdo se vede. Ako hočeš, jej pojdem povedat, kar je moje mnenje o tem, da te je tako umazano zapustila.«

Toda Damour je odločno izjavil, da žena zanj več ne živi. Nenadoma se je Lujiza dvignila, rekoč:

»Čakaj, pokažem ti nekaj, kar te bo veselilo.«

Izginila je in se vrnila takoj nato, še vedno s svalčico v ustih, in pomolela očetu staro zarumenelo fotografijo z oblomljeni ogli. Delavca je presunilo; uprl je svoje skaljene oči na sliko in jeknil:

»Evgen, ubogi moj Evgen!«

Pomolel je karto Berruju, ki je z očividno ganjenostjo zamrmral:

»Zelo je podoben.«

Prišla je vrsta na Lujizo. Hipec je obdržala fotografijo v rokah; toda solze so jo posilile in vrnila jo je, rekoč:

O, spominjam se ga Bil je tako mil!«

Vsi trije so se vdali svoji ganjenosti in jokali skupaj. Še dvakrat je šla slika med najnežnejšimi opombami okrog mize. Čas jo je bil zelo izbrisal: ubogi Evgen je bil videti v svoji uniformi narodnega stražnika liki senca vstaša, izgubljena v pravljici. Ko pa je oče obrnil karto in čital besede: Osvetim te! ki jih je nekoč napisal nanjo, je zavihtel nož nad glavo in ponovil svojo prisego:

»Da, da, osvetim te!«

»Ko sem videla, da hodi mama po slabih potih,« je pripovedovala Lujiza, »jej

niseim hotela pustiti slike ubogega brata. Izmaknila sem jo bila neki večer Bilo je zate, papa. Dam ti jo.«

Damour je bil naslonil fotografijo na svoj kozarec in je venomer gledal nanjo. Naposled se je pogovor vrnil k pametnim rečem. Mehkosrčna Lujiza je hotela rešiti očeta njegove stiske. Izprva je govorila, da bi ga vzela k sebi; a to ni bilo lahko mogoče. Naposled jej je prišla dobra misel; vprašala ga je, če bi hotel nadzorovati posestvo, ki jej ga je nedavno kupil neki gospod, v manteški okolici. Hišica je bila tam, in prav lahko bi živel ob mesečni plači dvesto frankov.

»Kajpada! To je pravcati paradiž!« je vskliknil Berru, sprejemaje v imenu tovariša. »Če sam ne gre rad gledat, pojdem jaz.«

Drugi teden je bil Damour že nameščen v Bel-Air, na posestvu svoje hčere, in tam živi sedaj v pokoju, ki mu ga je previdnost božja po vseh nezgodah, ki ga je obložila z njimi, pač dolgovala. Debeli se, spet se razcveta, oblečen po meščanskem kroju in kažoč dobrodušno lice poštenega starega vojaka. Kmetje ga po-

zdravljajo z veliko spoštljivostjo. Na lov hodi in ribe lovi. Srečavaš ga na solncu med njivami, ko gleda, kako raste žito, z mirno vestjo človeka, ki ni nikogar okradel in živi ob trdo prisluženih rentah. Kadar pride njegova hči v družbi gospodov, se ve obnašati, kakor pristojna njegovi službi. Njegovo največje veselje so dnevi, kadar je njej mogoče, da pride sama, in da obedujeta skupaj v njegovi mali hišici. Takrat jo ogovarja po otročje, kakor dovilja. Z oboževanjem gleda njene toalete: in obedi so izborni, polni vsakovrstnih dobrih rečij, ki jih daja prirejati on sam, ne vštrevši deserta, tort in bombonov, ki jih prinese Lujiza v svojih žepih.

Damour ni nikdar iskal svidenja s svojo ženo. Samo hčer še ima, hčer, ki sočustvuje s svojim starim očetom in je njegov ponos in veselje. Ravnotako se je branil storiti najmanjši korak, da se uradno vrne v življenje. Čemu bi človek motil vladne pisarije? Tem mirneje je tako okrog njega. Izgubljen in pozabljen tiči v svojem brlogu; on zdaj ni nihče več in ne zardeva nad hčerimini darili; ako pa bi ga spet poklicali od smrti, bi nevoščljivi-

vci nemara govorili slabo o njegovem položaju, kar bi mu naposled postalo mučno. —

Včasih pa je v hišici vendar velik šum in hrup. To je takrat, kadar pride Berru za štiri ali pet dni na deželo. Pri Damourju je naposled našel kotiček udobnosti, o kakršnem je sanjaril. Na lov hodi s prijateljem, in s trnkom k reki. Cele dneve preleži znak na bregu. Nato pa, zvečer, se tovariša pomenkujeta o politiki. Berru prinaša iz Pariza anarhistovske liste, in ko jih prečitata, ukrepata obadva o radikalnih korakih, ki bi jih trebalo storiti: postreliti vlado, poobesiti meščane in zapaliti Pariz, da ga zgradijo iznova, kot pravo mesto ljudstva. Vedno sta še pri svoji vseobči sreči, doseženi po splošnem uničenju. Nazadnje pa, predno odide v spalnico, stopi Damour k Evgenovi fotografiji, ki jo je dal v okvir, zagleda se vanjo, zavihti pipo in vzklikne:

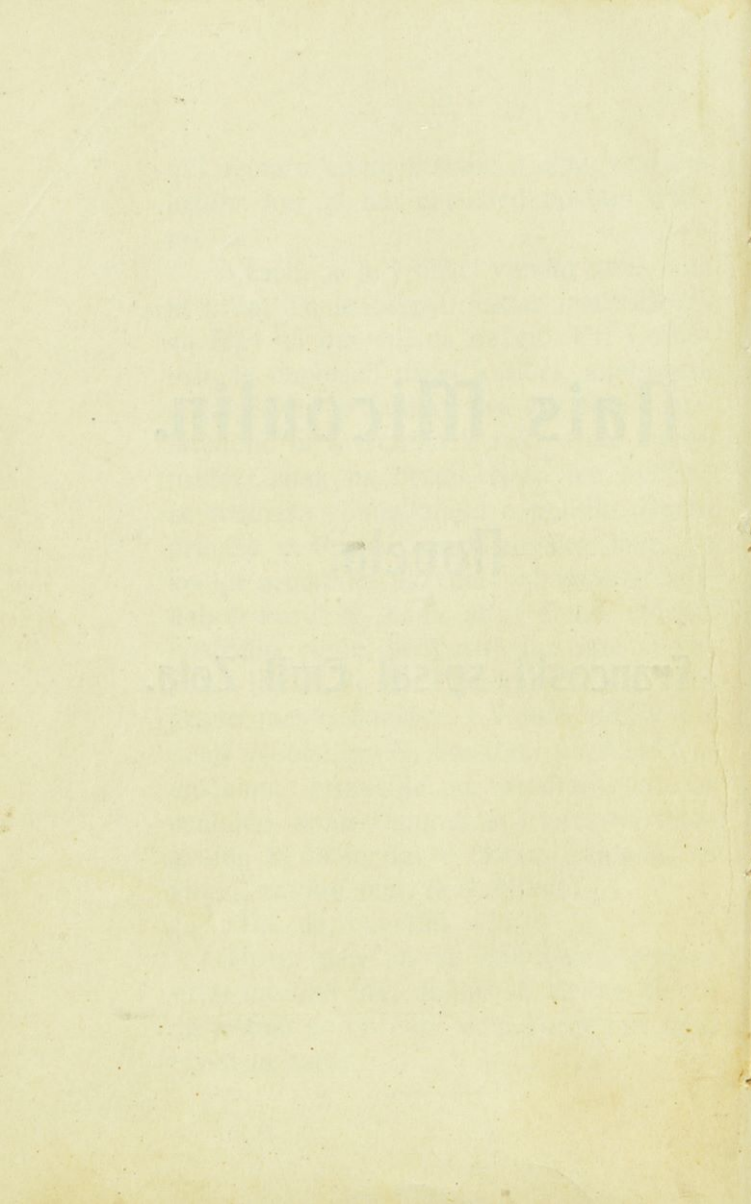
»Da, da, osvetim te!«

Drugi dan pa se izpočitega obraza vrne na ribji lov, dočim se zlekne Berru na trebuh po obrežni trati, skrije nos med travo in zaspi.

Nais Micoulin.

Novela.

Francoski spisal Emil Zola.

I.

Ob sadnem času je prihajala deklica rjave polti in košatih črnih las vsak mesec k odvetniku Rostandu v Aix, noseča tako ogromno košaro marelic ali breskev, da jo je komaj držala. Obstala je v široki veži, in ko je rodbina slišala, da je prišla, jej je šla polnoštevilno naproti.

»Ah, ti si, Nais,« je dejal odvetnik. »Pa sadja nam prinašaš? Glej, glej, vrla deklica si ... kako se ima oče Micoulin?«

»Dobro; hvala, gospod,« je odgovorila mala in pokazala bele zobke.

Nato jo je peljala gospa Rostandova v kuhinjo, kjer jo je izpraševala o oljčnih in mandljevih nasadih in o vinogradih. Najvažnejše je bilo, da izve, če je deževalo v Estaque, kosu pomorja, kjer so imeli Rostandovi svoje posestvo Blancar-

de. Dasi ni rastlo tam več nego par ducatov mandeljnikov in oljk, vendar je bilo in je ostalo vprašanje o dežju poglavitno, v tistem kraju, ki mrje od suše.

»Je škropilo nekaj kapljic,« je odgovarjala Nais. »Trti bi bilo treba še vode.«

Ko je tako povedala novice in pojedla kos kruha z ostankom mesa, se je vrnila v Estaque na vozičku mesarja, ki je vsakih štirinajst dnij prihajal v Aix. Pogostoma je prinesla školjk, langusto ali lepo ribo, kajti oče Micoulin je ribaril še več, nego je delal. Če je prišla med počitnicami, je odvetnikov sin Frédéric skokoma pritekel v kuhinjo, da jej naznani skorajšnji prihod rodbine v Blancarde in jej priporočil, naj pripravi njegove mreže in trnke. Tikal jo je, ker se je igral ž njo, ko sta bila še čisto majhna. Šele odkar mu je bilo dvanajst let, ga je nazivala »gospod Frédéric,« iz vljudnosti. Oče Micoulin jo je vselej klofotal, kadarkoli jo je slišal tikati sina svojega gospodarja. Toda otroka sta bila navzlic temu najboljša prijatelja.

»In ne pozabi popraviti mreže,« je ponavljal gimnazijec.

»Ne bojte se, gospod Frédéric,« je ponavljala Nais. »Pridete lahko brez skrbi.«

Gospod Rostand je bil zelo bogat. Kupil je bil po ceni krasno hišo v Rue de College. Ta hiša, Hotel de Coiron, zgrajena v zadnjih letih sedemnajstega veka, je kazala pročelje z dvanajstimi okni in je imela sob dovolj za celo župnijo. Sredi teh ogromnih prostorov je bila družina, obstoječa iz petih oseb, všteti dve stari dekli, kakor izgubljena. Odvetnik je zavzel samo prvo nadstropje. Deset let je neprenehoma obešal listek, da je pritličje in drugo nadstropje oddati v najem, ne da bi našel stanovalcev. Nato je sklenil pozapreti vrata in prepustiti pajkom dve tretjini poslopja. Ob najmanjšem šumu, ki je nastal v veži, so šli po prazni hiši odmevi kakor po katedrali. In v veži sami, ogromni veži z monumentalnim stopniščem, bi bili z lahkoto postavili celo moderno hišo.

Drugi dan po nakupu je postavil gospod Rostand v velikem dvanajst metrov dolgem in osem širokem salonu, ki ga je razsvetljevalo šest oken, predelno steno

in ga razdelil na dvoje. Nato je namestil v enem izmed teh dveh oddelkov svojo pisarno in v drugem pisarno svojih uslužbencev. Poleg drugega je obsegalo prvo nadstropje štiri sobe, izmed katerih je merila najmanjša sedem metrov dolžine in pet širine. Gospa Rostandova, Frédéric in obedve stari dekli so prebivali v sobah, visokih kakor kapele. Odvetnik se je vdal, dal prirediti star budoar za kuhinjo, da napravi postrežbo priročnejšo; prej, dokler so se posluževali kuhinje v pritličju, so prihajala jedila popolnoma mrzla na mizo, po dolgi poti skozi ledenovlažno vežo in po stopnicah. Najhujše pa je bilo, da je bilo to obsežno stanovanje silno površno preskrbljeno z opravo. V kabinetu je stal star kanapej in šestero stolov v okornem in žalobnem lesu, opremljenem z zelenim utrechtskim baržunom; majhna mizica iz iste dobe se je zdela sredi velikanske sobe kakor igrača; na kaminu je stala samo grda ura v modernem mramorju, med dvema vazama, dočim se je svetil rdeče pobarvani in likani tlak v trdem blesku. Spalnice so bile še bolj prazne. Tu se je kazalo mirno preziranje tudi najbogatejših

rodbin francoskega juga do udobnosti in razkošja, v teh srečnih krajih, kjer teče življenje na prostem. Rostandovi pač niso čutili otožnosti in mrtvaškohladne samote, ki je bila po teh velikih sobanah, še žalostnejših videti spričo redkosti in ubornosti pohištva.

Pri tem pa je bil odvetnik kaj spreten mož. Oče mu je bil zapustil eno izmed najboljših pisaren v Aixu, njemu pa se je posrečilo, pomnožiti število svojih poveriteljev z delavnostjo, kakršna je redka v tej deželi lenobe. Majhen, gibčen in finega obraza liki podlasica, je posvečal svoji pisarni strastno marljivost. Sicer pa ga je navdajala edina skrb za premoženje; niti v časopis ni pogledal v tistih redkih urah brezdelja, ki si jih je dovolil v klubu. Nasprotno je veljala njegova soproga za eno izmed razboritih in odličnih dam v tistem mestu. Bila je rojena de Villebone, kar jo je navzlic neplemeniti možitvi dodajalo s sijem dostojanstva. Toda kazala je tako pretirano strogost in opravljala svoje verske dolžnosti s toli tesnosrčno trmo, da se je vsa izsušila v metodičnem življenju, ki ga je živela.

Frédéric je doraščal med tem toli podjetnim očetom in med toli strogo materjo. Njegova šolska leta ga niso ravno obsipala z lavorikami; pred materjo je trepetal, a delo ga je tako mrzilo, da je zvečer v salonu pogostoma cele ure bulil v knjige, a ni čital niti vrstice, temveč blodil v svojih mislih kdovekod, dočim so stariši menili, da se uči nalog. V skrbah zaradi njegove lenobe sta ga dala v zavod v odgojo in oskrbo. A tam je bil še manj nadzorovan in ni delal več nego doma, vesel, da mu ni bilo več treba prenašati tistih strogih pogledov. Ker je postajalo njegovo vedenje vznemirljivo samostojno, sta ga vzela domov, da sta ga ime-la spet pod svojo oblastjo. Dovršil je drugi razred in retoriko, nadzorovan tako neizprosno, da je bil naposled primoran delati; mati je pregledavala njegove zvezke, silila ga je ponavljati naloge in stala venomer za njim, kakor birič. Na hvalo temu nadzorstvu je Frédéric samo dvakrat padel pri zrelostnem izpitu.

Aix ima slovečo pravno fakulto, kamor se je seveda zapisal mladi Rostand. V tem starodavnem parlamentnem mestu

so skoro sami odvetniki, notarji in sodni zastopniki, ki se zbirajo ob sodnem dvoru. Tam študiraš pravo, bodisi da ga rabiš ali ne, nato pa živiš mirno na deželi. On je seveda nadaljeval svoje srednješolsko življenje, delal kar mogoče malo, se izkušal samo pritvarjati, kakor da je zelo priden. V svoje največje obžalovanje mu je morala dati gospa Rostand več prostosti. Zdaj je smel od doma, kadar je hotel, samo da je prihajal k obedu; zvečer je moral biti ob devetih doma, izvzemši dneve, ko so mu dovolili gledišče. Tako se je začelo zanj tisto življenje malomestnega dijaka, ki je tako monotono in tako polno grehov, kadar ni docela posvečeno delu.

Treba je poznati Aix, mirnost tamošnjih ulic, po katerih poganja trava, in spanec, ki ziblje celo mesto, da človek razume, kakšno je tamkaj dijaško življenje. Tisti, ki delajo, imajo vsaj možnost, da ubijajo svoj čas pri knjigah. Tisti pa, ki ne marajo resno gojiti svoje vede, nimajo drugega pomočka proti dolgemu času, kakor kavarne, kjer se igra, in izvestne hiše, kjer se počenjajo še hujše reči. V mla-

deniču se je razvila silna strast do igre: večino svojih večerov je preigral, dokončaval pa jih je drugje. Poltnost mladiča, ki je jedva pogledal iz gimnazije, ga je pehala v edino razuzdanost, ki jo mora nuditi mesto, pogrešajoče svobodnih deklet, kakršnih je polno v pariški latinski četrti. Ko mu večeri niso več zadoščali, si je uredil tako, da so mu ostajale tudi noči: izmaknil je hišni ključ. Na ta način je srečno preživel svoja pravniška leta.

Sicer pa je Frédéric vedel, da se ve-
lja kazati poslušnega sina. Vsa hinavščina
otroka, navajenega strahu, se ga je bila
polastila. Mati sedaj ni skrivala svoje za-
dovoljnosti: spremljal jo je v cerkev, ve-
del se pravilno, pripovedoval jej mirno
ogromne laži, ki jih je spričo njegovega
nedolžnega lica rada verjela. In tolika mu
je postala spretnost, da se nikdar ni dal
zalotiti; vedno je našel izgovor in v na-
prej si je izmišljal čudovite historije, da se
preskrbi z dokazi. Svoje igralske dolgove
je plačeval z denarjem, izposojenim od
bratrancev. Vodil je cele račune, ki so
bili silno zamotani. Po nekem nepričako-
vanem dobitku je vresničil celo svojo

davno željo, da je šel za teden dni v Pariz; v ta namen se je dal povabiti od prijatelja, ki je imel posestvo v bližini Durance.

Sicer je bil Frédéric lep mladenič, velik, pravičnega lica in krepke črne brade. Njegove napake so ga delale ljubeznivega, vzlasti do žensk. Navajali so ga za vzgled vsled njegovega lepega vedenja. Ljudje, ki so poznali njegove skoke, so se nasmehovali; a ker je bil toli spodoben, da je skrival to sumljivo polovico svojega življenja, so mu morali biti še hvaležni, da ni javno kazal svoje razburjenosti, kakor nekateri surovi dijaki, ki so polnili mesto s škandali.

Frédéric se je bližal svojemu edenin-dvajsetemu letu. Kmalu mu je bilo položiti slednji izpit. Njegov oče, ki je bil še mlad in mu je želel takoj odstopiti svojo pisarno, je rad govoril, da ga hoče spraviti na dobro mesto v uradu. V Parizu je imel prijatelje, po katerih je hotel doseči imenovanje sinovo za pristava. Mladenič se ni branil, saj se nikdar ni odkrito protivil starišem; toda v njegovem rahlem usmevu se je skrival trden namen, da hoče

nadaljevati srečno brezdelnost ki mu je tako dobro prijala. Vedel je, da ima bogatega očeta in da je njegov edini sin; čemu bi se torej le količkaj potrudil? Med čakanjem je pušil smotke nad učno knjigo, hodil igrat v sosesčino, posečal vsak dan zloglasne hiše in bil navzlic temu vedno pokoren svoji materi ter jo obsipal z vs-trežljivostjo. Kadar mu je kakšna svatba, razuzdanejša od njegovih navadnih, potrla ude in pokvarila želodec, se je vrnil v veliko, hladno hišo v Rue de College, in užival naslado počitka. Praznosta prostorov in strogi dolgčas, ki se je spuščal od stropa, sta se mu zdela sveža in pomirljiva. Zatekal se je k njima in navdajal mater z mislijo, da zaradi nje ostaja doma, dokler se mu nista vrnila zdravje in tek, da je začel misliti na nove pustolovščine. V celoti je bil najboljši fant na svetu, samo da se nisi dotaknil njegovih zabav.

Nais pa je prihajala s svojim sadjem in svojimi ribami leto za letom k Rostandovim, in leto za letom je bila večja. Ravno iste starosti je bila, kakor Frédéric, kakšne tri mesece starejša. Gospa Rostandova ji je rekla vsakikrat:

»Kako rasteš, Nais!«

In Nais se je smehljala in kazala bele zobke. Najčešče Frédéric ni bil navzoč. Nekega dne pa, ko je bil zadnje leto pravnik, je ravno hotel od doma, kar sreča Nais, ki je stala s svojim jerbasom v veži. Obstal je od začudenja. Toliko da je poznal veliko, vitko in šibko dekle, ki jo je videl prejšnje poletje v Blancardi. Krasna je bila Nais s svojo zagorelo glavo pod temno težo gostih črnih las; imela je krepka pleča, okrogel pas in krasne roke, ki so kazale gola zapestja. Leto dni je je bilo potegnilo kvišku liki mlado drevesce.

»Ti si!« je izpregovoril Frédéric mladane jecljaje.

»Seveda sem, gospod Frédéric«, je odgovorila ona in ga pogledala v lica s svojimi velikimi očmi, v katerih je gorel temen ogenj. »Morskih ježev sem prinesla Kdaj pridete? Ali treba pripraviti mreže?«

Gledal jo je neprestano in mrmral, kakor da je ni slišal:

»Kako si lepa, Nais! Odkod neki to?«

Zasmejala se je temu poklonu. Ko pa jo je nato prijel za roke, kakor bi hotel igrati, kakor sta se igrala nekdane čase, je postala resna; nagloma ga je zatikala in dejala čisto tiho, z nekoliko hripavim glasom:

»Ne, ne! Ne tukaj, pazi! Tvoja mati gre!«

II.

Štirinajst dnij kasneje so Rostandovi odhajali v Blancarde. Odvetnik je moral počakati sodnijskih počitnic; vrhu tega je bil mesec kimovec na morskem obrežju prelesten. Vročina je ponehavalala in prijetnosveže so bile noči.

Posestvo Blancarde se ni nahajalo v Estaqui sami, vasi, ki leži na meji marzilske okolice, v ozadju zaprte stalne ulice, pred katero se končava zaliv. Hiša se je dvigala onstran vasi na pečini; po celem zalivu se je videlo njeno rumeno pročelje sredi mogočnih smrek. Bila je štiriogelno, nerodno poslopje, predrto z nepravilnimi okni, poslopje, kakršna veljajo v Provenci

za gradove. Pred hišo se je vlekla dolga poševna terasa na ozki podlagi, zgrajeni iz kremenca. Za hišo je bil zaprt in prazen prostor, suha zemlja, kjer je jedva rastlo nekaj trt, mandeljnikov in oljk. Neprilичno in celo nevarno pa je bilo za Blancarde to, da je morje neprestano izpodmivalo znožje brega, dočim so se namakale te mase skal in ilovice v svoji notranjosti z vodo bližnjih studencev; in vsako leto se je dogajalo, da so se odtrgali ogromni kosi in se s strašnim ropotom rušili v vodo. Tako se je po malem kršilo posestvo. Celo nekaj smrek je bilo že požrlo morje.

Že štirideset let so bili Micoulinovi oskrbniki na Blancardi. Po provensalski navadi so obdelovali posestvo in delili letino z gospodarjem. Ker je bila ta letina le pičla, bi bili gladu pomrli, da niso poleti nekoliko ribarili. Med oranjem in sejanjem se je vrstilo metanje mrež. Družina je obstojala iz očeta Micoulina, trdega starca črnih in vpadlih lic, pred katerim se je tresla vsa hiša, matere Micoulinke, velike ženske, otopele od obdelovanja zemlje sredi solnčni pripek, sina, ki je služil tistikrat na ladji l' A r r o g a n t e, in Nais, ki

jo je oče pošiljal delat v tvornico za opeko, pri vseh opravilih, kakršnih nikdar ni manjkalo v hiši. Redko le je smeh ali pesem razjasnila oskrbnikovo bivališče, siromašno gnezdo, prizidano h graščini. Micoulin se je obdajal z molčanjem starega divjaka, zaglobljen v premišljevanje svojih izkušenj. Ženski sta čutili do njega tisto strahopolno spoštovanje, ki ga kažejo južnofrancoske hčere in soproge do poglavarja rodbine. In mir so kalili navadno le ljuti klici matere, ki si je upirala pesti v boke, napenjala grlo, da bi se jej kmalu raztrgalo, in kričala ime Nais na vse vetrove, kakor hitro jej je šla hči izpred očíj. Nais jo je čula kilometer daleč in se je vrnila, vsa bleda od pritajene jeze.

Nič ni bila srečna lepa Nais, kakor so jo imenovali v Estaqui. Šestnajst let jej je bilo, ko jo je Micoulin za najmanjšo stvar obrisal po obrazu, da jej je lila kri iz nosa, in še sedaj, dasi je bila že preko dvajsetega leta, je nosila po cele tedne na plečih modre znake očetove strogosti. In vendar ni bil zloben, le v rabi svoje najvišje oblasti je bil tako strog. Hotel je pokorščine, ki jo je tirjalo v njegovi krvi staro latin-

sko dostojanstvo rodbinskega poglavarja in njegova pravica nad življenjem in smrtjo podložnikov. Nekega dne se je Nais, ko je bila že vsa modra od udarcev, drznila dvigniti roko v obrambo: toliko da je ni ubil. Po takšnih kaznih je dekle kar trepetalo. Sedla je na tla, v temen kot, in tamkaj suhih očíj požirala žalitev. Mračen srd jej tako po cele ure ni dal izpregovoriti, dočim je kovala maščevalne naklepe, ki jih ni mogla uresničiti. Njena lastna kri, kri njenega očeta, se je upirala v nji, slepa razburjenost in potreba, da bi bila najmočnejša. Kadar je videla mater trepetajočo in vdano, kako se je krivila pred Micoulinom, jo je merila s pogledom, polnim zaničevanja. Pogostoma je dejala: »Da imam jaz takšnega moža, ga ubijem«.

Navzlic temu je imela še najrajša dneve, ko je bila tepena, zakaj silovitost jo je pretresala. Njeno življenje je bilo sicer tako tesno in zaprto, da je umirala od dolgočasje. Oče jej ni puščal v Estaque, temveč jo je z neprestanimi opravki zadrževal doma. Celo takrat, kadar ni imela nobenega dela, je hotel, da ostane pri njem, pred njegovimi očmi. Zato je nestrpno ča-

kala kimovca, kajti med bivanjem gospode na Blancardi je Micoulinovo nadzorstvo odnehalo, kar je bilo čisto naravno. Nais, ki je opravljala pota za gospo Rostandovo, se je oškodovala za celo leto.

Nekega jutra je prišlo očetu Micoulinu na um, da mu ta velika punica lahko zasluži trideset soldov na dan. Pustil jo je izpod svoje oblasti in jo poslal delat v neko opekarno. Dasi je bilo delo tam zelo težko, je bila Nais vsa vzradoščena. Odpravljala se je zarana in hodila na drugo stran Estaque, kjer je ostajala do večera in obračala sušečo se opeko sredi žgočega solnca. Njene roke so trpele pri tem suženjskem delu, a vsaj očeta ni več čutila za hrbtom in svobodno se je mogla zabavati s fanti. Pod vplivom tega toli trdega napora se je šele razvila in postala lepotica. Solčna pripeka jej je zlatila polt in jej obdajala vrat s širokim rjavim pasom; črni lasje so jej poganjali krepkeje in bogateje, kakor da jo hočejo ščititi s svojimi letečimi prameni. Med neprestanim sklanjanjem in kolebanjem njenega opravila se je telo razvijalo do mehke čilosti mlade amazonke. Kadar se je zdrav-

nala sredi zbitih tal, med rdečo opeko, je bila podobna starodavni junakinji ali pa kakšni mogočni terakoti, ki jej je plamenča ploha, lijoča z nebes, nenadoma vdahnila življenje. Micoulin je prežal za njo s svojimi malimi očesci, ko je videl, kako se lepota. Preveč se je smejala, in njemu se je zdelo nenaravno, da je videl deklico tako veselo. Obljubil si je, da zadavi prvega ljubimca, ki ga najde okrog njenih kril.

Nais bi bila lahko imela na tucate fantov, a jemala jim je ves pogum. Norčevala se je iz vseh. Njen edini dobri prijatelj je bil grbec, ki je delal v isti opekarni, majhen človek z imenom Toine. Najdenišnica ga je bila poslala v Estaque, in tam je ostal, ker ga je občina sprejela za svojega. S prijetnim smehom se je smejal ta grbec, dasi je imel lice kakor polišinel. Nais ga je trpela zaradi njegove pohlevnosti. Delala je z njim, karkoli je hotela; pogostoma je bila surova z njim, kadar jo je gnalo, da se osveti nad komurkoli za očetovo okrutnost. Posledic stvar ni imela nobenih. V okolici so se smejali Toinu, a Nicoulin je dejal nekoč:

»Grbca jej dovoljujem; poznam jo, da je preponosna!«

Tisto leto, ko se je gospa Rostandova nastanila na Blancardi, je zaprosila Micoulina, naj jej posodi Nais, ker je ena izmed dekel obolela. Opekarna je počivala, kakor nalašč. Sicer pa je bil Micoulin pri vsi svoji trmoglavosti do svojcev političen v vsem, kar se je tikalo gospode; tudi če bi mu ta prošnja ne bila povšeč, ne bi bil odrekel hčere. Gospod Rostand je moral po važnih opravkih v Pariz, in tako je bil Frédéric z materjo sam na počitnicah. Iz navade je navdajala mladeniča prve dni velika strast do telesne vaje; pijan obmorskega zraka, je hodil v Micoulinovi družbi nastavljat in dvigat mreže in delal dolge izprehode po soteskah, ki se strinjajo okrog Estaque. Ko se je kasneje to lepo navdušenje pleglo, je ležal po cele dneve vznak pod smrekami na robu terase, pol speč, pol zroč na morje, ki ga je v svoji monotoni sinjini navdajalo z mrtvaškim dolgočasjem. Bivanje v Blancardi ga je po preteku štirinajstih dnij navadno umorilo, tako da si je jel vsak dan izmišljati pretveze, da je mogel popihati v Marzilijo.

Drugi dan po prihodu gospode je Micoulin zarana poklical Frédérica. Trebalo je iti dvigat »jambine«, dolge košare s tesno odprtino liki mišja luknja, v katerem se lovijo ribe, ki ne hodijo na vrh. Toda mladenič se je napravil gluhega. Zdelo se je, da ga ribji lov ne mika. Ko je vstal, je šel pod smreko, zleknil se na hrbet in se izgubljeno zagledal v nebo. Mati je bila vsa začudena, da ga ni videla odhajati na enega izmed tistih dolgih izletov, s katerih je lačen prihajal domov.

»Ali ne pojdeš nikamor?« ga je vprašala.

»Ne, mati,« jej je odgovoril. »Ker papá ni doma, ostanem pri vas.«

Oskrbnik, ki je slišal ta odgovor, je zamrmral v narečju:

»Hmhm, potem gotovo ne bo dolgo, da se odpravi gospod Frédéric v Marzilijo.«

A Frédéric vendar ni šel v Marzilijo. Teden je potekal; on je ležal venomer, le mesto je preminjal, kadar ga je došlo solnce. Zaradi videza si je vzel knjigo, a čital je le malo; večinoma se je valjala knjiga med igličevjem smrek, sušečim se

na trdi zemlji. Mladenič niti ni gledal na morje; obrnjen z obrazom proti hiši, se je navidezno zanimal za opravke in opazoval dekle, ki so hodile semintja in venomer švigale po terasi; kadar pa je prišla Nais mimo njega, so se kresali nagli bliski v njegovih gosposko pohotnih mladih očeh. Tistekrati je stopala Nais počasneje in se oddaljila med umerjenim kolebanjem svoje postave, ne da bi se le enkrat ozrla nanj.

Ta igra je trajala več dnij. V materini navzočnosti je ravnal Frédéric z Nais skoro odurno, kakor z nespretno služabnico. Karana deklica je povešala oči v potuhnjeni radosti, kakor da jo to zbadanje osrečuje.

Nekega dne je Nais pri kosilu strla skledo s salato. Frédéric se je razjezil.

»Ali je bedasta!« je zavpil. »Kje imaš glavo?«

In razljuten je vstal, rekoč, da so njegove hlače izgubljene. Kapljica olja ga je bila zadela na koleno; on pa je napravil zaradi nje cel prizor.

»Kdaj boš vendar pazila na človeka. Daj mi servijeto in vode..... Pomagaj mi.«

Nais je vlila vode v skledo in pokleknila pred Frédérica, da mu podrgne madež.

»Pusti,« je ponavljala gospa Rostandova. »Saj itak ne pomaga.«

Toda deklica ni izpustila gospodarjeve noge, temveč jo je drgnila na vso moč s svojimi lepimi rokami. On jo je še vedno karal s strogimi besedami.

»Kdo je videl kdaj takšno nerodnost. Da jo je napravila nalašč, bi se salatnica ne bila mogla razbiti bliže pri meni. Hvala bogu, da nam ne streže v Aixu: potem bi bil naš porcelan kmalu pri vragu!«

Ta graja je bila v tako neenakem razmerju do pregreška, da se je, gospe Rostandovi zdelo, da mora pomiriti sina, ko Nais ni bila več navzoča.

»Kaj vendar imaš proti ubogemu dekletu? Vidi se, kakor je ne bi mogel trpeti. Bodi prijaznejši z njo, prosim te. Tvoja stara tovarišica je in se ne nahaja pri nas kot navadna služabnica.«

»Eh, jezi me,« je odgovoril Frédéric s prihlinjeno odurnostjo.

Še tisti večer, ko je padla noč, sta se srečala Nais in Frédéric v senci, na koncu

terase. Dotlej še nista bila govorila na samem. Od hiše ju ni bilo mogoče slišati. Smreke so razsipale v mrtvi zrak vroč vonj po smoli. Tistikrat ga je vprašala s tihim glasom in ga zatikala kakor v mladosti:

»Zakaj si me karal, Frédéric?
Kako si zel!«

Brez odgovora jo je prijel za roke, pritegnil si jo na prsi in jo poljubil na ustnice. Pustila mu je in odšla nato, dočim je sedel on na ograjo, da ne bi se pokazal materi in ves drhteč od razburjenja. Deset minut kasneje mu je stregla pri mizi, s svojo veliko, nekoliko ponosno mirnostjo.

Frédéric in Nais si nista napovedala sestanka. In zgodilo se je neko noč, da sta se našla pod oljkinim drevesom kraj obali. Že med večerjo so se večkrat srečali njuni gorečesrepi pogledi. Noč je bila nenavadno topla; Frédéric je slonel do ene popolnoči na oknu, pušil svalčice in prežal v mrak. Proti eni je zapazil nejasno postavbo, ki se je plazila ob terasi. Ni se več obotavljal. Spustil se je na streho ute, ki je stala pod njegovim oknom, odondot pa

na zemljo, opiraje se na dolge drogove, ki so sloneli v kotu; na ta način se mu ni bilo treba bati, da zdrami mater iz spanja. Ko je bil spodaj, se je napotil naravnost k stari oljki v bližini, dobro vedoč, da ga Nais pričakuje.

»Ali si tu?« je vprašal polglasno.

»Da,« je odgovorila prosto.

In sedel je k nji med suho travo; prijel jo je okrog pasu, ona pa mu je naslonila glavo na ramo. Nekaj časa sta ostala tako in molčala. Stara grčata oljka ju je ščitila s svojim sivkastim listjem. Črno in nepremično se je širilo morje pred njima in zvezde so visele nad njim. V ozadju zaliva se je Marziliya skrivala v megli, samo na levi se je vrtel planierski svetilnik in se pajavljajl minuto za minuto, prodiráje temo z rumenim žarkom, ki je nagloma ugašal; in nič ni bilo prijetnejše od te luči, ko se je neprestano izgubljala na obzorju in neprestano prihajala nazaj.

»Tvojega očeta torej ni doma?« je vprašal Frédéric.

»Skočila sem skozi okno,« je odgovorila z važnim glasom.

O svoji ljubezni nista govorila, zakaj od daleč je prihajala ta ljubezen, iz prve njune mladosti. Zdaj sta se spominjala iger, ko je poželjenje prodiralo že v destinstvu. Naravno se jima je zdelo, spustiti se v ljubkovanje. Povedati si nista vedela ničesar, čutila sta edinole potrebo, ona biti njegova, in on biti njen. Njemu se je videla krasna in mamljiva v svoji vročini in svojim vonjem po zemlji, ona pa je čutila ponos tepene hčeri, ko postaja ljubimka mladega gospodarja. Darovala se mu je. Že se je bližala jutranja zarja, ko sta se obadva vrnila v svoji izbi, vsakateri po isti poti, po kateri je prišel.

III.

Kak božanski mesec! Niti enega dne ni bilo, da bi deževalo. Neprestano sinje nebo se je širilo kakor svilen šotor, in nobena meglica ga ni skalila. Kakor rožnat kristal je vstajalo solnce in zahajalo v oblaku zlatega prahu. Navzlic temu ni bilo prehude vročine; morski veter je prihajal s solncem, s solncem je nehaval; noči so

bile prelestno sveže, polne aromatskega vonja rastlin, ki so se razgrevale med dnevom in so ponoči dišale.

Dežela je krasna. Od obeh strani zaliva molé skale v morje, dočim se v dalji širijo otoki, kakor bi zapirali obzorje; in morje se zdi le široko jezero z globoko modro vodo, kadar je vreme lepo. Ob znožju hribov razgrinja v daljavi Marzilija svoje hiše po nizkem gričevju. Kadar je zrak čist, se vidi od Estaque sivi ključ Joliette s tenkimi jambori ladij, ki počivajo v pristanu; dalje zadaj se vidijo izmed gostega drevja pročelja poslopij in kapela Notre-Dame-de-la-Garde se beli pred sinjino na griču. In breg se vleče od Marzilije, se loči in kroži v širokih zóbeh, predno pride do Estaque, obdane od tvornic, ki zdajpazdaj izpuščajo visoke perjanice dima. Kadar zaide solnce popolnoma, leži morje skoro črno in kakor speče med skalnima rtoma, ki grejeta svojo belo barvo z rumeno in rjavo. Kakor temnozelene lise so smreke na rdečkastih tleh. Vse to tvori postransko sliko, kakor kotiček jutrove dežele, ki izgine v slepečem trepetanju dneva.

Toda Estaque ni le ta proga ob morju. Skozi vas, naslonjeno na hribovje, vodijo ceste in se gube v kaosu razbitih tal. Vlak iz Marzilije v Lyon vozi med ogromnimi pečinami, po mostovih preko jarkov in nagloma sam izgine pod skalo, kjer ostane poldrugo miljo, v tistem predoru De la Nerte, ki je najdaljši v Franciji. Nič se ne more meriti z divjim veličanstvom teh sotesk, ki se režejo med griče, teh ozkih stez, vijočih se po dnu jarkov in teh suhih pobočij, obraščenih s smrekami, dvigajočimi se liki rjaste in okrvavljene stene. Tuintam se okolica razširi, suh olčin nasad se razprostira na dnu dolinice, in kakšna izgubljena hiša kaže svoje slikano pročelje z zaprtimi okni. Poleg tega naletavaš na steze, zaraščene z ostrožnicami, neprodarno grmičje, kupe kremena in struge posušenih hudournikov, — kratko, na vsakatero iznenadenje, ki čaka potujočega v puščavi. Zgoraj, pod črnim robom smrek razprega nebo svoj nepretrgani trak čistostine svile.

Tu vidiš tudi ozko obrežje med skalami in med morjem in rdečo zemljo, kjer so opekarne, največja obrt te okolice, iz-

greble ogromne jame, da pridobivajo ilovico. Razrovana in razrita zemlja je to, jedva posajena z redkimi, slabotnimi drevesi, in zdi se, da je dih goreče strasti izrušil njene studence. Na stezah se človeku zdi, kakor bi hodil po mavcu, kajti vgreza se mu do gležnjev; in ob najmanjšem dihu vetra se razsipajo po grmovju veliki oblaki prahu. Ob zidovih, ki odsevajo blesk žarilnic, spe sivkasti martinčki, dočim vstajajo iz vroče zarjavele trave cele megle kobilic, kakor bi prasketale iskre nevidnega ognja. V tem mirnem in težkem zraku, sredi te južne zaspanosti ni drugega življenja, kot monotona pesem murnov.

V tem plamenečem kraju sta se ljubila Nais in Frédéric cel mesec dnij. Zdelo se je, da se je res nebeški ogenj izlil v njuno kri. Prvih osem dnij sta bila zadovoljna, da sta se sestajala ponoči, pod tisto oljko tam na morski obali. Uživala sta nepopisne radosti. Svežost noči je mirila njuno vročico; večkrat sta nastavljala svoji razpaljeni lici in roke vetrovom, ki so bežali mimo njih, da se ohladita, kakor v mrzlem studencu. Leno in sladkostrast-

no je plakalo morje ob skalah pod njunimi nogami. Presunljivi vonj obmorskih rastlin ju je opajal s poželjenjem. V naročju drug drugega, upehana od blaženih naporov, sta zrla nato na ponočno svetlikanje Marzilije onstran vode, rdeče ognje ob vходу pristanišča in na iskrice plinovih svetilk, ki so na desni in levi risale podolgaste loke predmestij; v sredi, nad mestom, je bilo živo migljanje lučij, dočim je bil vrt na griču Bonaparte ostro začrtan z dvema plotoma svetlobe, dvigajočima se kraj neba. Zdelo se je, da vse te luči onkraj spečega zaliva svetijo nekakemu zasanjanemu mestu, ki ob jutranji zori izgine. In nebo, razprostrto nad črnim kaosom obzorja, ju je mikalo z mogočnim čustvom, polnim nemira, ki ju je sklepal v še tesnejši objem. Zvezd je deževalo. Podobe na nebu so bile v teh svetlih provensalskih nočeh liki živi plameni. Trepetajoča pod neizmernim prostranstvom sta povešala glavo, zanimajoča se le še za samotno zvezdo planierskega svetilnika; njena plešoča luč ju je polnila z mehkobo, dočim so se njiju ustnice iskale v poljubih.

Neko noč pa sta našla na obzorju veliko luno, ki ju je gledala s svojim rume-

nim obrazom. V morju se je svetil steber luči, kakor da je ogromna riba, pač kakšna jegulja iz globokega dna, nasejala brez konca prstanov od svojih zlatih luskin; in popoldnevna svetloba je gasila soj Marzilije ter oblivala griče in razjedeni breg. Čim se je dvigala luna na nebosklonu, je postajala luč jasnejša in sence razločnejše. Odtistihdob jima je bila ta priča napoti. Bala sta se, da ne bi ju kdo zalotil, ako ostaneta tako blizu Blancarde. Pri naslednjem sestanku sta zapustila posestvo skozi razpoklino porušenega obzidja in nosila svojo ljubezen po vseh skrivališčih, ki jih je nudila okolica. Izprva sta se zatekla v varstvo zapuščene opekarne; razpadla zgradba se je dvigala tam nad kletjo, kjer je še vedno zijalo dvoje peči. Toda ta brlog jima je bil prežalosten; raje bi se bila čutila pod svobodnim nebom. Potikala sta se po rdečih glinokopih in odkrivala prelestna skrivališča, pravcate puščavice v obsegu par štirjaških metrov, kjer sta slišala samo lajanje psov, stražerih oddaljene koč. Šla sta dalje, na brezkončne izprehode ob skalnatem bregu, proti niolonski strani, sledila tudi ozkim

stezam po soteskah in iskala oddaljenih jam in špranj. Celih štirinajst dni so trajale te noči, polne iger in ljubezni. Mesec je bil izginil in nebo je spet postalo črno; a zdaj se jima je dozdevala Blancarda premajhna, da bi ju sprejemala vase: čutila sta potrebo, darovati se drug drugemu po celem prostoru okolice.

Neko noč, ko sta stopala nad Estaque proti soteskam De la Nerte, se jima je zazdelo, da ju spremljajo oprezni koraki, za majhnim smrekovim gozdičkom, ki je rasel ob cesti. Nemir ju je obšel in obstala sta.

»Ali slišiš?« je vprašal Frédéric.

»Da, kak izgubljen pes«, je zamrmrala Nais.

In nadaljevala sta svojo pot. Toda ob prvem ovinku, kjer se je nehaval gozdiček, sta razločno videla črno postavo, plazečo se za skalami. Imela sta vso gotovost, da je ta postava človeško bitje: čudna je bila videti in kakor grbasta. Nais je lahno vskliknila.

»Počakaj me,« je dejala naglo.

In stekla je za senco. Kmalu je slišal Frédéric naglo šepetanje. Nato se je vrnila, mirna in nekoliko blede.

»Kaj pa je?« je vprašal Frédéric.

»Ničesar ni,« je odgovorila ona.

Po kratkem molku je povzela:

»Ako zaslišiš korake, se nič ne boj. Toine je, veš, tisti grbec. Čuvati hoče nad nama.«

Zares je slišal Frédéric včasih v temi, da jima nekdo sledi. Nekako varstvo ju je obdajalo. Nais je ponovno hotela zapoditi grbca, toda ubogo bitje jo je prosilo zgolj dovoljenja, da sme biti njen pes: nihče ga ne bo slišal, nihče videl; čemu bi mu ne dovolila ravnati po njegovi želji? In da sta ljubimca odtistihdob prislušnila, kadar sta se strastno poljubljala v razpadlih opekarnah, sredi zapuščenih jam ali na dnu izgubljenih sotesk, bi bila slišala za seboj zadušene glasove ihtenja. Bil je Toine, njiju pes čuvaj, ki je plakal v svoje stisnjene pesti.

In ne le noči so bile njiju last. Zdaj sta postajala smelejša in sta izkoriščala vse priložnosti. Pogostoma sta na hodniku v Blancardi ali v sobi, kjer sta se srečala, izmenjala dolg poljub. Celo pri mizi, kadar je ona stregla in je on zahteval krožnik ali kruha, je našel priliko, da jej je sti-

snil prste. Stroga gospa Rostandova, ki ni videla ničesar, je še vedno očitala sinu, da je prehud s svojo nekdanko tovarišico. Nekega dne ni mnogo majkalo, pa bi ju bila zalotila; toda ko je deklica zaslišala šumenje njene obleke, se je naglo sklonila in začela brisati s svojim robcem noge mladega gospodarja, ki so bile vse bele od prahu.

Nais in Frédéric sta okušala še tisočero majhnih radostij. Kadar je bil večer hladen, je šla gospa Rostandova po večerji pogostoma na izprehod. Segla je sinu pod pazduho in se napotila z njim proti Estaque, Nais pa je ukazala, naj jej iz previdnosti nese šal. Tako so šli vsi trije gledat prihod sardinolovcev. Na morju so plesale luči; kmalu je bilo razločiti temne trupe ladij, bližajočih se bregovom z zamolklim pljuskanjem vesel. Ob dnevih dobrega lova so se dvigali veseli glasovi; prihitevale so ženske, obložene s košarami, in trije možje — toliko jih je sedelo v vsaki barki — so začeli prazniti mrežo, ki so jo bili polno pustili pod klopmi. Bila je podobna širokemu temnemu traku, vsa prepletena s srebrnimi pegami: sardine.

viseče v zanjkah, so se še zibale in zaspale kovinaste odseve. Nato so jele padati v košare liki toča srebrnjakov ob blede luči svetilk. Pogostoma je gospa Rostandova obstala pred kakšnim čolnom, veseleča se tega prizora; izpustila sinovo roko in se razgovarjala z ribiči, dočim je stal Frédéric zunaj žarka luči pri Nais in jej stikal zapestja, kakor da jih hoče streti.

Oče Micoulin med vsem tem ni prekinil svojega molčanja trmaste in prekanjene zverine. Hodil je na morje in se vračal domov, da je prijel za lopato, ako je bilo treba, in se vedel potuhnjeno, kakor vedno. Toda njegovi sivi očesi sta bili že nekaj časa polni nemira. Po strani se je oziral na hčer, ne da bi kaj pregovoril. Zdela se mu je izpremenjena; slutil je v njenem srcu dogodke, ki jih ni mogel razložiti. Nekega dne se mu je drznila postaviti po robu. Micoulin jej je pripeljal takšno zaušnico, da se jej je preklala usnica.

Zvečer, ko je Frédéric poljubil Nais in začutil, da ima otekla usta, jo je nemudoma vprašal, zakaj.

»Nič ni,« je dejala. »To je od klofute, ki sem jo dobila od očeta.«

Glas se jej je zmračil. Ko je bil mladenič jezen in je dejal, da hoče spraviti zadevo v red, se je uprla:

»Ne, le pusti; moja reč je Oh, tudi tega bo konec!«

Nikdar mu ni pravila o udarcih, ki so padali po njej. Samo še z večjo gorečnostjo se je obešala ljubimcu okrog vratu, kadar jo je stari pretepal, kakor da se hoče maščevati nad njim.

Že tri tedne je hodila Nais skoro vsako noč od doma. Izprva je bila zelo previdna, kasneje pa jo je navdala hladna smelost, da si je upala vse. Ko je opazila, da oče nekaj sluti, je postala zopet pametna. Izostala je pri dveh sestankih. Mati jej je bila povedala, da oče nič več ne spi: vstaja in hodi iz sobe v sobo. Toda ob prosečih Frédéricovih pogledih je Nais iznova pozabila vsakršno previdnot. Odšla je okrog enajstih, z namenom, da ne ostane zunaj dalje nego eno uro; in nadejala se je, da je oče v prvem spancu ne zasliši.

Frédéric jo je čakal pod oljkami. Ne da bi mu razkrila svoj strah, je dejala, da ne gre dalje proč. Rekla je, da se čuti preveč trudno; in to je bilo resnica, ker ni mogla spati čez dan, kakor on. Legla sta na svoj običajni kraj, tam nad morjem, razsvetljeni Marziliki nasproti. Planierski svetilnik se je lesketal. Poslušajoča ga, je Nais zadremala na Frédéricovi rami. Ta se ni več ganil; popolnoma je obvladala trudnost tudi njega in zaprle so se mu oči. V medsebojnem objemu sta mešala sope-nje svojega spanca.

Nobenega šuma; slišati je bilo le ostre glasove zelenih kobilic. Morje je spalo, kakor zaljubljenca. Takrat je stopila iz teme črna postava in se približevala. Bil je Micoulin; zbudilo ga je škripanje okna, in ko je pogledal za Nais, je ni našel v njeni sobi. Šel je na prosto in vzel za vsak slučaj majhno sekirico s seboj. Ko je zapazil pod oljko nekaj temnega, je stisnil ročaj sekirice. Toda otroka se nista gani-la; z lahkoto je prišel tako blizo, da se je sklonil in jima pogledal v obraz. Ušel mu je polglasen vsklik začudenja: spoznal je mladega gospoda. Ne, ne, tako ga ni

mogel ubiti: kri, razlita po zemlji, ki bi ohranila njeno sled, bi ga stala predrago. Vzravnal se je; dve gubi mrkle odločnosti sta mu rezali staro, usnjato lice, okamenelo od zadržanega srda. Kmet ne ubije očitno svojega gospodarja, ker gospodar je vselej močnejši, če je prav pokopan. In oče Micoulin je odšel z voljčjimi koraki, majaje z glavo, in pustil zaljubljenca mirno spati.

Ko se je Nais nekoliko pred zoro vrnila domov, zelo vzmemirjena nad svojo dolgo odsotnostjo, je našla svoje okno, kakor ga je pustila. Pri zajutrkju jo je oče Micoulin mirno gledal, ko je jedla svoj kos kruha. Pomirila se je: vse je kazalo, da oče ne ve ničesar.

IV.

»Torej ne greste nič več na morje, gospod Frédéric?« je vprašal oče Micoulin nekega večera.

Gospa Rostandova je sedela v senci smrek na terasi, vezla žepen robec, njen

sin pa je ležal poleg nje in se zabaval z metanjem kamenčkov.

»Bogme, da ne«, je odgovoril mladenič. »Len postajam«.

»Pa nimate prav«, je menil oskrbnik. Včeraj so bili vsi koši polni rib. Tale čas vjamete, kar vam drago. Zabavalo bi vas. Spremite me jutri zjutraj.«

Njegov obraz je bil toli dobrodušen, da je Frédéric, ki je mislil na Nais in ga ni hotel vznevoljiti, naposled dejal:

»Prav, pa pojdem. Samo zbuditi me bo treba. Povem vam, da ob petih še spim kakor hlod«.

Gospa Rostand, nekoliko vznemirjena, je bila nehala vezti.

»A pred vsem, bodita previdna«, je dejala polglasno. »Kadar sta na morju, se vselej tresem strahu«.

Drugo jutro je Micoulin zaman klical gospoda Frédérica, mladeničevo okno je ostalo zaprto. Zato je dejal hčeri, ki ni zapazila divje ironije njegovega glasu:

»Pojdi ti k njemu. Nemara te bo slišal«.

Tisto jutro je torej Nais zbudila Frédérica. Še ves zaspan, jo je potegnil v

gorkoto svoje postelje. Ona pa mu je brzo vrnila poljub in zbežala. Deset minut kasneje se je mladenič pokazal, oblečen ves v sivo platno. Oče Micoulin ga je čakal potrpežljivo, sedeč na ograji terase.

»Hladno je že; dobro bi bilo, da si denete ruto okrog vratu«, je dejal.

Nais je šla iskat ruto. Nato sta se spustila moža po stopnicah, po trdih pragovih, ki so vodili do morja, dočim jima je dekle, ki je stalo zgoraj, sledilo z očmi. Spodaj je oče Micoulin dvignil glavo in pogledal Nais; in dve veliki gubi sta se zarisali v njegovih ustih.

Že pet dnij je pihal strašni severo-vzhodni veter, ki mu pravijo mistral. Prejšnji večer je na noč ponehal. Ko pa je vstalo solnce, se je dvignil iznova, čeprav od kraja ni bil hud. Ob tej rani uri se je morje, nemirno od krutih sunkov vetra, ki so bili po njem, prepregalo s temno modrino; in v poševnem soju prvih žarkov je valilo plamenčke vrhu slednjega vala. Nebo je bilo malodane belo in čisto kakor kristal. Marzilja v ozadju se je videla tako razločno, da si mogel škrti okna na pročeljih hiš, dočim so se na skalah ob

zalivu vžigale rožnate, nepopisno nežne barve.

»Majalo naju bo na povratku«, je dejal Frédéric.

»Mogoče«, je odgovoril Micoulin preprosto.

Veslal je molče, ne da bi obrnil glavo. Za hip je mladenič premotril njegov okrogli hrbet in se spomnil Nais; vse, kar je videl od starca, je bil od pripeke opaljeni tilnik in dva konca rdečih ušes, v katerih so viseli zlati uhani. Nato se je sklonil, zanimaje se za morske globine, ki so bežale pod barko. Voda se je kalila; le velike, polrazločne rastline so plale liki lašje utopljenec. To ga je spravilo v slabo voljo in celo nekoliko v strah.

»Veste kaj, oče Micoulin«, se je oglašil po dolgem molčanju, »ali čutite, kako postaja veter močnejši? Bodite previdni... Saj vam je znano, da plavam kakor svinec.«

»Da, da, že vem«, je dejal starec s svojim suhim glasom.

In z mehaničnimi kretnjami je veslal naprej. Barka je začejala plesati in mali plamenčki na grebenih valov so se iz-

preminjali v pljuske pen, ki so letele pred vetrom. Frédéric ni hotel pokazati svojega strahu, a potolažen ni bil posebno, in marsikaj bi bil dal, da se spet približa kopnini. Postajal je nemiren in vskliknil je:

»Kam vraga ste danes zavlekli svoje koše? Ali se peljeva v Alžir?«

Toda oče Micoulin je odgovoril iznova, brez naglice:

»Že prideva do njih«.

Naenkrat je izpustil vesla, vstal v čolnu pokonci in poiskal z očmi na bregu obe točki, ki si jih je zapomnil v ravnanje; in še je moral veslati pet minut, predno je došel med kose plute, ki so kazali mesta košev. Predno je potegnil posode na površino, je obstal še nekaj hipov, obrnjen proti Blancardi. Frédéric je sledil z očmi njegovemu pogledu in razločno zapazil pod smrekami belo liso. Bila je Nais, ki je še vedno slonela na terasi; in bela lisa je bila njena obleka.

»Koliko košev imate?« je vprašal Frédéric.

»Petintrideset Lenariti ne bova smela«.

Prijel je za najbližjo pluto in dvignil prvi koš. Globina je bila strahovita, zakaj vrv se kar ni hotela nehati. Naposled se je prikazal koš, z velikim kaménom, ki ga je držal na dnu; in kakor hitro je bil zunaj vode, so začele tri ribe skakati kakor ptice v kletki. Človek bi bil rekel, da sliši prhutanje s krili. V naslednjem košu ni bilo ničesar. V tretjega pa je bil zapeljal dovolj redek slučaj majhno langusto, ki je srdito otepavala z repom. Sedaj se je polotila Frédérica ribiška strast; pozabil je svoj strah, sklanja se čez barčin krov in pričakuje jerbasov z utripajočim srcem. Kadar je slišal tisto prhutanje, ga je navdal nemir, podoben tistemu, ki prevzame lovca, kadar položi kos divjačine. Med tem so se drug za drugim vsi koši vrnili na barko; voda je curljala, in kmalu je bilo vseh petintrideset na varnem. Lov je dal torej najmanj petnajst funtov ribe, kar je redka sreča v marziljskem zalivu, ki se vsled večih vzrokov, posebno pa zaradi rabe pregostih mrež, od leta do leta prazni.

»Končano je,« je rekel oče Micoulin.
»Zdaj se lahko vrneva«.

Skrbno je razvrstil svoje jerbaze na krmi. Ko pa ga je Frédéric videl pripravljati jadro, se je vznemiril iznova in dejal, da bi bilo pametneje, vrniti se veslaje, spričo tako silnega vetra. Starec je zmi-gnil z ramami. On je že znal, kaj počenja. In predno je razpel jadro, se je zadnjikrat ozrl na Blancarde. Nais v svoji beli obleki je bila še vedno na istem mestu.

Nato je nenadoma prišla katastrofa kakor blisk. Ko si je hotel Frédéric kas-neje razložiti stvari, se je spomnil, da se je veter nepričakovano vrgel v jadro, na-kar se je prevrnilo vse. In spominjal se ni ničesar drugega, nego hudega mraza in silnega straha, ki ga je sunkoma prešinil. Le čudežu se je imel zahvaliti za življenje, padel je na jadro, ki ga je držalo. Ribiči, zapazivši nezgodo, so prihiteli in ga po-brali, kakor tudi očeta Micoulina, ki je že plaval proti bregu.

Gospa Rostandova je spala. Prikrili so ji nevarnost, ki jo je sin prestal. Frédéric in Micoulin, raz katera je curljala voda, sta ob znožju terase našla Nais, ki je opa-zovala dramo.

»Prokleta smola!« je kričal starec. »Pobrala sva koše in sva se hotela vrniti Ni sreče«.

Nais, ki je bila vsa bleda, je nepremično gledala očeta.

»Da da,« je zamrmrala, »res je, ni sreče; a kdor obrača proti vetru, ta že ve, česa mu je pričakovati.«

Micoulin se je razjezil.

»Lenoba, kaj se vtikaš? . . . Saj vidiš, kako trese gospoda Frédérica mraz Pomagaj mu gor.«

Posledica dogodka je bila, da je moral mladenič ostati do večera v postelji. Materi je rekel, da ga boli glava. Drugi dan je našel Nais zelo zamišljeno. Branila se je sestankov; in ko ga je nekega večera srečala v veži, ga je objela sama od sebe in ga strastno poljubila. Nikdar mu ni zaupala sumov, ki so navdajali njeno srce. Samo čuvala ga je od tistega dne. Nato, čez teden dnij, je začela dvomiti. Oče je hodil za delom, kakor po navadi; zdel se je celo prijaznejši in jo je tepel manj pogostoma, nego prej.

Eden izmed izletov rodbine Rostandovih je bil vsako leto ta, da so šli jest

ribjo juho na morsko obrežje, proti nionski strani, v neko skalno dolinico. Ker je bilo po sosednjih gričih nekaj jerebic, so gospodje zatem oddali par strellov. Tisto leto je hotela gospa Rostandova vzeti Nais s seboj, da bi stregla; in ni se brigala za opazke oskrbnika, čegar lice starega divjaka je kazalo živ odpor.

Odpravili so se zgodaj. Dopoldne je bilo prijetno in toplo. Ravno liki zrcalo pod rumenim solncem, se je razgrinjalo morje, podobno sinjemu prtju; koder so vladali morski toki, se je grbančilo in modrina je temnela do rahlo vijolčaste barve, dočim je na mrtvih krajih bledela in postajala mlečnoprozorna. Tja do čistega obzorja se je širilo, podobno neizmernemu kosu razprostrte svile v menjavajočih se barvah. Mehko je drčala barka po tem spečem jezeru.

Ozka obal, ob kateri so pristali, je ležala ob vhodu neke soteske; tam so se namestili sredi med kamenjem, na plohi opaljene trave, ki je imela služiti kot miza.

Ta ribja juha na prostem ni bila navadna reč. Najprej se je Micoulin povrnil v svojo barko in šel sam dvigat svoje

mreže, ki jih je nastavil na predvečer. Ko se je spet pojavil, je bila Nais že natrgala tinijana in majarona in nabrala kup suhega dračja, ki je zadoščal za velik ogenj. Ta dan je imel stari nalogo, da zvari »bouillabaisse«, tisto klasično ribjo juho, ki si obmorski ribiči od roda do roda sporočajo njen recept. Bila je to strahovita ribja juha, močno opoprana in hudo začinjena s stolčenim česnom. Pripravljanje te juhe je bilo Rostandovim v veliko zabavo.

»Oče Micoulin«, je dejala gospa Rostandova, ki se je ob tej priliki ponižala in se pošalila, »ali se vam letos tudi tako posreči, kakor zadnje leto?«

Micoulin se je zdel zelo vesel. Najprej je osnažil ribo v morski vodi, dočim je privlekla Nais iz barke velik kotel. Ostalo je bilo kmalu storjeno: ribo na dno kotla, polito s čisto vodo, s čebulo, česnom, peščico popra, eno tomato in pol kozarca olja; nato pa kotel na ogenj, kakršnen bi zadoščal za celega koštruna. Ribiči pravijo, da je vrednost ribje juhe v tem, kako je skuhana; treba je, da kotel izginja v plamenu. Dokler se je kuhala, je oskrbnik resnobno rezal kruh v salatno

skledo. Čez pol ure je zlil juho na režnje in ponudil ribe posebej.

»Začnimo!« je dejal. »Dobra je samo, dokler je vrela«.

In med običajnimi šalami so pojedli ribjo juho.

»Veste kaj, Micoulin, smodnika ste dali vanjo.«

»Dobra je, samo da bi imel človek železno grlo.«

On je mirnodušno jedel in založil reženj, kolikorkrat je nesel žlico do ust. Držal se je nekoliko pri strani, a prikrival ni, kako je ponosen, da obeduje z gospodo.

Po obedu so ostali na mestu, da počakajo konca najhujše vročine. Skale so se blestele v luči, oblite z rjavordečimi toni, in širile črno senco. Zeleno hrastovo grmičje jih je pokrivalo tuintam s temnimi progami, dočim so se dvigali na pobočjih smrekovi gozdi, vsi pravilni in podobni celi armadi majhnih vojakov na maršu. Težak molk se je spuščal po vročem zraku.

Gospa Rostandova si je bila prinesla tisto večno vezivo, ki ga ni nikdar dala iz

rok. Nais, ki je sedela v njeni bližini, je navidezno opazovala beganje iglice, toda njen pogled je prežal na očeta. Počival je, zleknjen nekoliko korakov od nje po tleh. Malo dalje proč je spal Frédéric pod svojim odvihanim slamnikom, ki mu je zakrival lica.

Proti štirim so se zbudili. Micoulin se je zaklel, da ve za družino jerebic v oza-dju soteske. Še pred tremi dnevi jih je bil videl. Frédéric se je vdal izkušnjava, in obadva sta prišla za puški.

»Prosim te«, je vpila gospa Rostandova, »bodi previden.... Noga se ti lahko spotakne, pa se raniš sam od sebe.«

»Ah, vse se pripeti«, je dejal Micoulin mirno.

Odpravila sta se in izginila za skalami. Nais je nagloma vstala in šla od daleč za njima. Zamrmrala je:

»Pogledat pojdem«.

Mesto da ostane na stezi, na dnu soteske, se je obrnila na levo, med grmovjem, previdnih korakov in pazeča, da ni prožila kamenja. Naposled je zapazila Frédérica, za ovinkom. Nedvomno je bil že spodil jerebice, ker hodil je naglo, na-

pol sklonjen in pripravljen, da vsak hip dvigne puško k licu. Očeta še vedno ni videla. Nenadoma pa ga je zapazila na drugi strani soteske, na pobočju, koder je hodila ona sama: čepel je, kakor da nečesa čaka. Dvakrat je dvignil orožje. Ako bi se bile dvignile jarebice nad njim in Frédéricom, bi bila mogla lovca zadeti drug drugega, da sta ustrelila. Nais, ki se je plazila od grma do grma, je v silnem strahu dospela do starca in obstala za njim.

Minute so tekle. Na nasprotni strani je Frédéric izginil na nevarnem ozemlju. Pojavil se je spet in ostal par hipov nepremičen. Takrat je Micoulin, še vedno čepé, dvignil puško in dolgo pomeril na mladeniča. Toda Nais mu je z nogo izpodbila cev in strel je s silovitim pokom treščil v zrak, da je široko odmevalo med skalovjem.

Starec je vstal. Ko je zapazil Nais, je zgrabil svojo še kadečo se puško za cev, kakor da jo hoče ubiti s kopitom. Deklica je stala vzravnan, vsa blede, in ga gledala s plamenečimi očmi. Ni si upal uda-

riti, temveč trepetaje od srda je zajecljajal v narečju.

»Ne boj se, saj ga ubijem«.

Ob oskrbnikovem strelu so jarebice zletele in Frédéric je ustrelil dve. Proti šesti uri so se Rostandovi vračali v Blancarde. Oče Micoulin je veslal, mirnega lica, kakor trmasta zverina.

V.

Kimovec je potekel. Po hudi nevihti je postalo ozračje zelo hladno. Dnevi so postajali krajši in Nais se je branila prihajati na sestanke s Frédéricom ponoči, izgovarjaje se, da je preveč trudna in da se prehladita pod obilno roso, ki je močila zemljo. Ker pa je prihajala vsako jutro, predno je bila gospa Rostandova pokonci, ob šestih, dočim je vstajala gospa navadno šele tri ure kasneje, je prihajala v mladeničevo spalnico in ostala pri njem nekaj trenutkov, nastavlja uho in prisluškuje k vratom, ki jih je puščala odprta.

To je bila tista doba njune ljubezni, ko je kazala Nais največ nežnosti do Fré-

dérica. Objemala ga je, približevala se mu z licem, gledala ga iz tesne bližine s strastjo, od katere so se ji solzile oči. Vedno se jej je zdelo, kakor da ga vidi poslednjikrat. Nato mu je naglo pokrila obraz s celo ploho poljubov, kakor bi hotela ugovarjati in priseči, da ga bo znala braniti.

»Kaj je neki z Nais?« je rekla pogostoma gospa Rostandova. »Vsak dan se izpreminja.«

Postajala je v resnici čimdalje bolj suha in lici sta jej vpadali. Ogenj njenih pogledov je zatemnel. Pogrezala se je v dolgo molčanje, iz katerega se je dramila sunkoma, z vznemirljivim obrazom deklice, ki je pravkar spala in sanjala.

»Dete moje, ako si bolna, te bo treba zdraviti«, je ponavljala gospa.

Takšnekrat pa se je Nais nasmehnila.

»O ne, gospa, dobro se počutim in srečna sem ... Nikdar še nisem bila tako srečna.«

Nekega jutra, ko jej je pomagala šteti perilo, se je osmelila in jo vprašala:

»Potemtakem ostanete to leto dolgo v Blancardi?«

»Do konca vinotoka,« je odgovorila gospa Rostandova.

Nais je za trenotek obstala; njene oči so bile kakor izgubljene. Nato je dejala na glas, ne da bi vedela:

»Še dvajset dnij«.

Neprestan boj je bil v njeni duši. Rada bi bila obdržala Frédérica pri sebi, obenem pa jo je sililo, da mu vsako uro zakliče: »Idi!« Zanja je bil izgubljen; da se tisti zaljubljeni čas nikdar več ne prične, tega se je zavedala že od prvega sestanka. Neki večer, ki je bil poln mračne otožnosti, se je vprašala celo, če naj ne pusti, da oče ubije Frédérica, da vsaj ne bo mogel hoditi z drugimi; toda misel, da bi ga videla mrtvega, njega, ki je tako bel in nežen, bolj gospodična kot ona sama, jo je navdala z grozo, in prestrašila se je svoje slabe misli. Ne, rešiti ga hoče, tako da on nikdar ne izve ničesar, on, ki je kmalu ne bo več ljubil; samo ona bo srečna ob misli, da je živ.

Pogostoma mu je zjutraj dejala:

»Ne hodi z doma, ne hodi na morje; zrak je slab.«

Drugekrati mu je priporočala, naj gre od hiše.

»Dolgočasiti se moraš, nehal me boš ljubiti. Pojdi vendar za nekaj dni v mesto«.

On se jej je začel čuditi, da se jej tako izpreminja volja. Že se mu je dozdevala kmetska deklica manj lepa, odkar se jej je vdiral obraz, in začela ga je obhajati nekaka sitost za to vročo ljubeznijo. Tožilo se mu je po kolonijski vodici in riževem pudru deklet v Aixu in Marziliji.

Nais so neprestano šumele po ušesih očetove besede: »Ubijem ga.... Ubijem ga....« Ponoči se je plašila iz sna, kadar se jej je sanjalo, da sliši streljanje. Postajala je plašljiva in vskriknila je nad vsakim kamenčkom, ki se jej je zatikal izpod nog. Venomer, kadarkoli jej je izginil izpred očíj, se je vznemirjala zaradi gospoda Frédérica. In kar jo je polnilo z grozo, je bilo to, da je slišala od zore do mraka trmasto molčanje Micoulinovo ponavljati besede: »Ubijem ga«. Ničesar ni bil več omenil, niti z besedo, niti z migljajem; toda nji so govorili starčevi pogledi, vsakatera njegovih kretenj in vsa nje-

gova oseba, da ubije mladega gospodarja ob prvi priliki, samo da se mu ne bo bati preganjanja od strani pravice. Nato se loti Nais. Doslej jo je brcal z nogo, kakor žival, ki je nekaj pregrešila.

»In tvoj oče, ali je še vedno surov?« jo je prašal nekega jutra Frédéric, ki je v postelji kadil svalčice, dočim je hodila ona semtertja in nekoliko pospravljala.

»Da,« je odgovorila, »blazen postaja«.

Pokazala mu je noge, ki so bile črne od udarcev. Nato je zamrmrala tiste besede, ki jih je pogostoma izpuščala z zamolklim glasom:

»Vsega bo konec, vsega bo konec«.

V prvih dneh vinotoka je postala še mračnejša. Izostajala je tuintam in gibala ustnice, kakor bi govorila s tihim, tihim glasom. Frédéric jo je večkrat videl stati na bregu, kakor bi motrila drevesa naokrog in merila z očmi globino prepada. Nekaj dni kasneje jo je našel, kako je z grbastim Toinom trgala smokve v oddaljenem kotu posestva. Toine je hodil pomagat Micoulinu, kadar je bilo preveč dela. Stal je pod smokvo, Nais pa, ki je bila zlezla na debelo vejo, se je šalila;

klicala mu je, naj odpre usta, in mu metala plodove, da so se razbijali na njegovem obrazu. Ubogo bitje je z naslado odpiralo usta in zapiralo oči; in njegovo široko obličje je izražalo brezmejno blaženost. Res, da Frédéric ni bi ljubosumen, a hudomušne šale se ni mogel zdržati.

»Toine bi si za naju odrezal roko«, mu je odgovorila ona s svojim kratkim glasom. »Ne smeš grdo ravnati z njim; lahko nama še koristi«.

Grbec je tudi nadalje vsak dan prihajal v Blancarde. Delal je na bregu in kopal ozek prekop, po katerem se je imela voda napeljati do konca vrta, ki so mu hoteli pridodejati še vrt za zelenjavo. Včasih je prišla Nais k njemu, in med obema se je razvnel živahen pogovor. On je tako zavlekel svoje delo, da ga je začel oče Micoulin oštevati z lenuhom in mu deliti brce, kakor hčeri.

Dva dni je deževalo. Frédéric, ki se je imel naslednji teden vrniti v Aix, je bil sklenil, da se pelje še enkrat pred odhodom z očetom Micoulinom na morje, na ribji lov. Ko je Nais prebledela, se je začel smejati, češ, da si to pot ne izbere

dneva, ko bo pihal Mistral. Nato mu je hotela deklica dovoliti še en ponočni se-stanek, ker je imel kmalu oditi. Zmenila sta se, da se proti eni popolnoči dobita na terasi. Zemlja je bila izprana od dežja in krepak duh se je dvigal iz pokrepčanega zelenja. Kadar se ta tako izsušena pokrajina do dobra premoči, postane silna v barvah in vonjavah: rdeča prst zakrvavi, smreke kažejo smaragdnazelene odseve, in skale se bleste kakor sveže oprano perilo. Toda ljubimca ponoči nista čutila drugega, kakor podeseterjene dišave timijana in majorana.

Navada ju je gnala pod oljke. Frédéric se je napotil proti tisti, ki je običajno ščitila njuno ljubezen; a kakor da se je nenadoma zavedla kdovekakšne preteče resnice, ga je zgrabila Nais za roko, potegnila ga daleč proč od roba in dejala z drhtečim glasom:

»Ne, ne; ne tukaj!«

»Kaj ti je vendar?« je prašal on.

Zajecjlala je in odgovorila 'naposled, da po dežju, kakršen je padel sinoči, breg ni varen. Dodala je:

»Lansko zimo se je tukaj udrila zemlja«.

Sedla sta bolj zadaj, pod drugo oljko. To je bila njiju zadnja noč ljubezni. Objemi Nais so bili polni nemira. Nenadoma se je razjokala, ne da bi hotela priznati, čemu je tako pretresena. Nato se je pogreznila v hladno molčanje. In ko jo je Frédéric podražil, da se sedaj dolgočasi z njim, ga je objela z brezumno strastjo, mrmráje:

»Ne, ne reci tega. Preveč te ljubim... A saj vidiš, bolna sem. In naposled, saj je končano, ko pojdeš odtod..... Ah, moj bog, končano je....«

Zaman jo je skušal potolažiti, ponavljáje jej, da se bo od časa do časa vračal k njej in da ju čakata v prihodnji jeseni zopet dva meseca; majala je z glavo, dobro vedoča, da je vse pri kraju. Njiju sestanek se je končal v molčanju, polnem zadrege; zrla sta na morje, na iskrečo se Marzilijo in na planierski svetilnik, ki se je žarel v otožni samoti. Ko jo je proti tretji uri zapustil in jo poljubil na ustnice, jo je čutil vso trepetajočo in ledeno v svojem naročju.

Frédéric ni mogel spati. Čital je do jutra; in mrzličen od brezspanca, je stopil

k oknu, kakor hitro se je prikazala zarja. Micoulin se je ravnokar odpravljajl dvigat svoje koše. Ko je šel preko terase, je dvignil glavo.

»Kaj, gospod Frédéric, ali greste danes z menoj?« ga je vprašal.

»Ah ne, oče Micoulin«, je odgovoril mladenič, »preveč slabo sem spal.... Naj pa velja za jutri.«

Oskrbnik se je odpravil. Moral je na obrežje, da poišče svojo barko, privezano ravno pod tisto oljko, kjer je nekoč zalotil hčer. Ko je izginil in je Frédéric pogledal na okoli, se je začudil, vidé Toina že na delu; grbec je kopal z motiko v bližini oljke in popravljajl ozki prekop, ki ga je bilo deževje izmilo. Zrak je bil svež in prijetno je bilo pri oknu. Mladenič se je vrnil v sobo, da si zvije svalčico. Ko pa se je počasi napravljajl, da se nasloni nazaj, mu je udaril na ušesa strašen ropot, podoben rohnenju groma, planil je in pogledal.

Zemlja se je bila udrla. Razločil je samo Toina, ki je bežal skozi oblak rdeče prsti in vihtel lopato. Na robu strmine se je pogrezala stara krivovejnata oljka in žalostno padala v morje. Morska pena je

silno brizgala kvišku. Toda strašen krik je bil pretresel ozračje. In takrat je Frédéric zapazil Nais, ki se je opirala na odreveneli roki in se z naporom vsega života sklanjala čez ograjo na terasi, da vidi, kaj se godi pod bregom. Nepremično je slonela na nji, kakor da so jej pesti prikovane na kamen. A nedvomno je čutila, da jo nekdo gleda, kajti obrnila se je, zagledala Frédérica in kriknila:

»Moj oče! Moj oče!«

Uro kasneje so našli pod kamenjem strašno razmesarjeno truplo starega Micoulina. Ves mrzličen je pripovedoval Toine, da bi bilo kmalu potegnilo še njega v pogubo; in vsa okolica je izjavljala, da zaradi odmakanja zemlje ne bi bili smeli napeljavati vode po tistem kraju. Mati Micoulinova je zelo plakala; Nais pa je spremila očeta na pokopališče suhih in razpaljenih očíj, ne da bi našla solzo zanj.

Drugi dan po nesreči se je hotela gospa Rostandova za vsako ceno vrniti v Aix. Frédéric je bil zelo vesel tega odhoda, ko je videl svoje ljubavno razmerje prekinjeno od strašne drame; sicer pa kmetice zares niso bile vredne mestnih

deklet. Začel je spet svoje staro življenje. Mati, ganjena vsled marljive pozornosti, ki jej jo je izkazoval v Blancardi, mu je dovolila več prostosti. Tako je imel prelestno zimo: naročeval je dekleta iz Marzilje in jih prenočeval v sobi, ki jo je imel najeto v predmestju; spal je večinoma zunaj doma in se samo ob časih, kadar je bila njegova navzočnost neizogibno potrebna, vračal v veliko, hladno hišo v Rue du College, nadejaje se, da bo teklo njegovo življenje vedno po tem tiru.

O Veliki noči je moral gospod Rostand v Blancarde. Frédéric si je izmislil izgovor, da mu ni bilo treba za njim. Po svoji vrnitvi je dejal odvetnik pri kosilu:

»Nais se možič.«

»Ni mogoče!« je vskliknil Frédéric osupel.

»In ne moreta si misliti, s kom«, je nadaljeval gospod Rostand«. Navedla mi je tako tehtnih vzrokov.....«

Nais se je možila z grbastim Toinom. Na ta način ostane na Blancardi vse v starem redu. Toina obdržé za oskrbnika, ko je že po smrti očeta Micoulina začel paziti na posestvo.

Mladenič je poslušal z nerodnim usmevom. Nato je uvidel sam od sebe, da je ta ukrep udoben za vse prizadete.

»Nais se je zelo postarala in grša je postala«, je povzel gospod Rostand. »Nič več je nisem poznal. Čudno je, kako hitro gine v obmorskih krajih dekletom lepota..... Zelo lepa je bila nekaj, ta Nais.«

»Oh, zajutrek za solnce!« je rekel Frédéric, ki je mirno používal svojo koteleto.

